

Στέφανος Τηλικίδης

Το είδωλο του Κύκλωπα

Διηγήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΛΥΤΡΟ

Θεσσαλονίκη 1996

Στέφανος Τηλικίδης

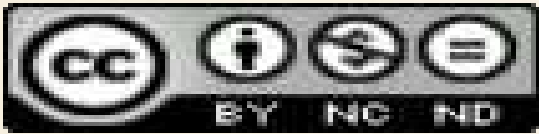
Το είδωλο του Κύκλωπα

Διηγήματα

Εκδόσεις Έλυτρο

Θεσσαλονίκη 1996

Επικοινωνία: htilikidou@gmail.com

Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές. Για να δείτε ένα αντίγραφο αυτής της άδειας, επισκεφθείτε το <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/> ή στείλετε επιστολή στο Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Επιμέλεια: Δημήτρης Κοσμάς
Εξώφυλλο: Ηλίας Γκούμας

© Χάιδω Τηλικίδου

ISBN 960-7624-09-2

Εκδόσεις Έλυτρο
Δελφών 104 - 546 43 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 861.225 - Fax: 281.984

Έργα του ιδίου:

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ, *Ποίηση*, 1953

ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ,
(τραγούδια της σκλαβιάς και της αντίστασης), *Ποίηση*,
Α' έκδοση, 1956, Β' έκδοση 1973

ΖΗΣΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ, *Τραγωδία*, 1957

ΠΟΙΟΣ ΕΚΛΕΨΕ ΤΟΥΣ ΟΙΚΤΙΡΜΟΥΣ ΜΑΣ,
Θέατρο πρόζας, 1966

ΤΟ ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ, *Διηγήματα*,
Α' έκδοση 1967, Β' έκδοση 1996

ΕΙΡΗΝΗ ΠΛΗΓΗ ΜΟΥ, *Ποίηση*, 1972

ΕΔΩ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, *Ποίηση*, 1974

ΣΤΑΛΑΧΤΙΤΕΣ ΑΠΟ ΔΑΚΡΥ, *Ποίηση*, 1979

ΓΡΗΓΟΡΕΙΤΕ..., *Ποίηση*, 1982

ΕΙΡΗΝΙΣΤΙΚΑ, *Ποίηση*, 1985

ΣΤ' ΑΧΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ, *Διηγήματα*, 1996

Μερικές γνώμες για την Α΄ έκδοση του έργου

Για πρώτη φορά ήρθα σ' επαφή με την τέχνη του Στέφανου Τηλικίδη. Και θα το πω από την αρχή πως μ' ενθουσίασε. Μ' εξέπληξε η καθαρότητα, η συντομία, η λαγαρότητα του λόγου του. Καιρό είχα να διαβάσω τόσο υποβλητικό πεζό λόγο, που νάχει αξιολογήσει και προβάλλει τη μάταιη και σκληρή θυσία του ανθρώπου στο βωμό του Άρη. Οι σελίδες του Τηλικίδη μείνανε βαθιά χαραγμένες στη μνήμη μου. Δεν ξέρω αν έχει κι άλλη προσφορά στον τομέα της Τέχνης. Μα ξέρω και μπορώ να το βεβαιώσω ότι, με το «ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ», παίρνει μια αξιολογη θέση στην Ελληνική Γραμματεία.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ, περιοδ. ΞΕΝΙΑ

Τα διηγήματα στο «ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ» (τα περισσότερα από τον τελευταίο πόλεμο και την εχθρική κατοχή) παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον. Δραματικά, ανθρώπινα, αντιπολεμικά, είναι καλογραμμένα και τοποθετούν τον διηγηματογράφο στην πρώτη γραμμή των νέων συγγραφέων μας.

Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ»

Εξαιρετικά τα διηγήματά σας. Και ως θέματα και ως γλώσσα. Και με πόση συγκίνηση και ανθρωπιά! Κι όλα τόσο καλογραμμένα! Σε δυο μάλιστα (ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ και Η ΟΜΙΧΛΗ), σταματούσα το διάβασμα, για να σκουπίζω τα δάκρυά μου. Δε θα πάψω να διαλαλώ την αξία του βιβλίου σας και να συστήνω το διάβασμά του, σε όλους, ...συγγραφείς και μη.

ΔΩΡΑ ΜΟΑΤΣΟΥ-ΒΑΡΝΑΛΗ

Εξαισία! Συγκίνηση, δύναμη και προπάντων πρωτοτυπία!

LOUI RUSSEL-Παρίσι

Αυτά τα σύντομα, αδρά και συγκλονιστικά διηγήματα εκφράζουν, με τόση δύναμη, τη σκληρή εποχή μας. Είναι από κείνες τις δημιουργίες που δεν ξεχνιούνται και μένουν βαθιά χαραγμένες στη μνήμη σου. Κι ούτε μπορείς να ξεχωρίσεις κανένα τους, γιατί όλα σου μιλούν με την ίδια γλώσσα, -όλα το ίδιο τ' αγαπάς. Από μια τέτοια αντιπολεμική λογοτεχνία έχει ανάγκη ολόκληρος ο κόσμος. Τούτα τα διηγήματα θάπρεπε να μεταφρασθούν και να κυκλοφορήσουν πλατιά.

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

Δοκίμασα μεγάλη συγκίνηση και χαρά, διαβάζοντας το «ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ».

ΗΛΙΑΣ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Κατακτήθηκα από το πρώτο κιόλας διήγημα. Τι να ξεχωρίσω απ' αυτά; Το πρώτο; Θαυμάσιο! «ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ»; Επίσης.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΓΑΛΑΝΑΚΗ-ΒΟΥΡΛΕΚΗ

Ο Στέφανος Τηλικίδης, εκτός από την ποίηση, δοκιμάζεται τώρα και στην πεζογραφία, με προοπτικές εξ ίσου σημαντικές. Κι αναμφισβήτητα, με το ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ αποδείχεται ειλικρινής και ανθρώπινος διηγηματογράφος, με τάλαντο.

ΜΑΡΚΟΣ ΓΚΙΟΛΙΑΣ - ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ

Μου άρεσαν ξεχωριστά τούτα τα διηγήματα, με τον ρεαλισμό και την όμορφη αφήγηση, με την καθάρια σκέψη και προπάντων με την αγάπη στον άνθρωπο και το μέλλον του.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΜΕΛΟΣ

Διηγήματα δυνατά, που συγκλονίζουν. Θαυμάσια σύνθεση, έκφραση λιτή, θέματα διαλεγμένα, πρωτότυπα, με απρόοπτες λύσεις. Ατμόσφαιρα υποβλητική, που αποπνέει ευγένεια, ανθρωπιά και ευαισθησία ψυχής. Στόχος τους παντού, η ανθρώπινη ευτυχία. Ποιο να ξεχωρίσω, χωρίς ν' αδικήσω τ' άλλα; Ωστόσο μένει στη μνήμη μου, σα μικρό αριστούργημα, «ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ» και κείνο το τρισαγαρωμένο και συγκλονιστικό «ΑΥΡΙΟ ΜΕΘΑΥΡΙΟ ΘΑ 'ΝΑΙ ΑΛΛΙΩΣ...».

Διηγηματογράφος με ταλέντο! Σφραγίδα σας το πυκνό και υποβλητικό κλίμα, η λιτή πάντα δυνατή έκφραση κι η βαθύτατη, η αληθινή ανθρωπιά. Με βαθύτατη λοιπόν εκτίμηση και εγώ, χαιρετώ την πολύτιμη προσφορά σας.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ

περιεχόμενα

Ο πονεμένος λοχίας.....	11
Εγώ κ' εγώ.....	17
Κότσα Στάμπολιτς.....	21
Αύριο μεθαύριο θα 'ναι αλλιώς.....	27
Ο φύλακας απ' τα παλιά.....	33
Τα... μυστήρια.....	39
Η ομίχλη.....	49
Εξομολόγηση.....	59
Ένας σταυρός για το νόθο.....	65
Το παιδί της ανεμοζάλης.....	75
Ο κλέφτης.....	81
Περιεχόμενα.....	87

Ο πονεμένος λοχίας

Η τρίτη, νυχτερινή, επίθεση, του τρίτου Τάγματος της τρίτης ελληνικής Μεραρχίας, για την κατάληψη του υψώματος 2405, είχε την ίδια τύχη με τις δυο προηγούμενες.

Οι Ιταλοί, οχρωμένοι σε μόνιμες αμυντικές εγκαταστάσεις και διαθέτοντας βαρύ οπλισμό, την απέκρουσαν, πέρασαν στην αντεπίθεση κ' έτρεψαν σε φυγή τους επιτιθέμενους.

Τη χλαλή της μάχης διαδέχτηκε τώρα βαθιά γαλήνη. Οι άνθρωποι κουράστηκαν. Ακόμα κ' οι τραυματιοφορείς αποσύρθηκαν, αφού έκαναν το κατά δύναμιν.

Ο λοχίας Κώστας Λεμονόπουλος άνοιξε τα μάτια. Δυσκολεύτηκε πολύ ν' αποχτήσει συναίσθηση τόπου και χρόνου. Τέλος τα κατάφερε και τότε θυμήθηκε πως, δυο λεφτά μετά την εκδήλωση της εφόδου, καθώς ορμούσ' επικεφαλής της ομάδας του, γκρεμίστηκε σ' ένα βάραθρο.

Τώρα κείτονταν στο βάθος του, τ' ανάσκελα, σαβανωμένος από το πηχτό χιόνι. Σάλεψε μονομιάς, ανάγειρε και ψάχτηκε πυρετικά. Καλόμοιρος.

Όλο κι όλο το κακό που έπαθε ήταν «μώλωπες» σε διάφορα σημεία του κορμιού του κ' ένα, κάπως πιο σοβαρό, τραύμα στο κεφάλι, από πρόσκρουση σε πέτρα.

Κι όμως, - παράξενο πράμα! - τον πόνο, όπως και πριν από τη μάχη, όπως από δυο μέρες τώρα, τον ένιωθε και πάλι αλλού, εκεί στ' αριστερό πάνω μέρος του στήθους του.

Θυμήθηκε:

«...Κωσταντή, καλέ μου.

Πάει το παλικάρι μας, πάει ο Γιωργής μας. Πήρα προχτές ένα γράμμα και γράφει πως σκοτώθηκε στο Τεπελένι. Δε θα τον ξαναδούμε, Κωσταντή, τον ασλάνη μας. Ωχού την καφερηή, εμένα, ωχού τη βαριόμοιρη... Και κάθουμαι τώρα, με μάτια γιομάτα

δάκρυα, και σου γράφω το θάνατό του. Τήρα καλά μη σκοτωθείς κ' εσύ, Κωσταντή. Τήρα καλά».

Είτε να ξαπλώσει πάλι, ν' αποκοιμηθεί μέσα στα χιόνια, να τελειώνει.

«Κ' η Ζμαράγδα;»

Τινάχτηκε πάνω, πέρασε τ' όπλο στον ώμο και σκαρφάλωσε. Πρώτη φορά τού τύχαινε να δει πεδίο μάχης μετά τη σύγκρουση. Τόσα κορμιά! Τόσοι άντρες δίχως πνοή! Ακόμα και δίπλα του, στο χείλος του βάραθρου. Ένας Ιταλός φαντάρος. Τον κοίταξε στο πρόσωπο. Παιδί!

Τον ξανακοίταξε και τον αποχαιρέτησε ψιθυριστά: «Γειά σου. Γειά σου, παλικάρι μου - γειά σου...».

Κατηφόρισε. Πότε στητός, πότε τσουλώντας πάνω στο χιόνι. Λογάριαζε πολύ μην τον ξεκρίνουν από κανένα ιταλικό φυλάκιο, μέσα στην ανταύγεια του χιονιού, και τον βαρέσουν. Το κορμί του ήταν μουδιασμένο, μα τον πόνο τον ένιωθε στο ίδιο πάντα μέρος. Στην καρδιά. Εκεί.

«Γιωργή... Γιωργή, ρίζα μου...».

Κι' απάνω που το βλέμμα του θόλωσε από το δάκρυ, του φάνηκε πως ξέκρινε, θαμπά, άνθρωπο ν' ανηφορίζει.

Έκανε στο πλάι και λούφαξε πίσ' από τον κορμό μιας βαλανιδιάς. Δε λαθεύτηκε. Άνθρωπος. Ένας Ιταλός φαντάρος. Ανηφορίζε με προσφύλαξη.

Είτε να τον αφήσει να πάει στο καλό. Μα σαν έφτασε δίπλα του, δίχως κι ο ίδιος να καταλάβει πώς και γιατί, τινάχτηκε μπροστά, τον περδούκλωσε, τον έριξε χάμω και στήριξε την κνήμη του μάλιγχερ στο κεφάλι του.

- Μην κουνηθείς, βόγκησε πνιχτά. Μην κουνηθείς και σ' έφαγα.

Ο άλλος γύρισε τ' ανάσκελα και σήκωσε τα χέρια. Ήταν αστείος, έτσι ξαπλωμένος πάνω στο χιόνι, με τα χέρια τεντωμένα καταγής, σαν ξέρακας που τότε γκρέμισε βοριάς. Τον έψαξε μονομιάς.

- Έτσι μπράβο. Και τώρα σήκω. Σήκω και φρόνιμα, αν θες να δεις τον ήλιο κι αύριο.

- Σκουζάτε... Ίο σολντάτο... Ίο...

- Μη λες τίποτα. Εσύ τώρα μπορεί να παρακαλάς, μπορεί και να βρίζεις. Όμως εγώ δε γρικώ. Το λοιπόν μη χάνεις τα λόγια σου.

- 'Ιο αμίκo, σενιόρ. 'Ιο βόλιο...

- Με φάτισες. Σήκω και τράβα μπρος. Έτσι. Τα χέρια ψηλά. Τα χέρια, κατάλαβες, τα ξερά σου. Ψηλά.

- Ψηλά... Ψηλά...

- Εντάξει. Προχώρα και μη γυρίσεις το κεφάλι. Ευθεία. Μάλιστα, τον κατήφορο. Εσύ θα πεις πως ιδρωσες όσο να φτάσεις εδώ πάνω. Τι να γίνει. Αναποδιά.

Εμπρός μαρς. Μπράβο. Εντάξει πάμε.

Εεεε... Είπα μη γυρίσεις το κεφάλι. Λοιπόν, θες να ξηγηθούμε μια και καλή; Έτσι και κάνεις ζαβολιά, θα σου την ανάψω. Μάλιστα. Μπορώ και να σου τ' ορκιστώ στον πάπα της Ρώμης. Θα σε σκοτώσω. Μπαμ - μπαμ. Μάλιστα.

- No... No σενιόρ...

- Ε! Ψηλά τα χέρια. Ψηλά τα χέρια. Εσύ θα πεις τώρα πως σου πονέσαν. Δεν πειράζει. Όσο κείνα θα σου πονούν εγώ θα 'μαι ήσυχος. Είσαι κι αντρούκλας. Σε σκιάζομαι, δεν το κρύβω. Έτσι και τα καταφέρεις να μου ριχτείς, χάθηκα. Εμπρός λοιπόν. Κατέβαινε και φρόνιμα. Εισ' αιχμάλωτος. Αιχμάλωτος - κατάλαβες; Θα σε παραδώσω στο λοχαγό κι ας κάνει καλά εκείνος.

Κλαις; Για στάσου μωρέ! Κλαις στ' αλήθεια; Ου να μου χαθείς. Γυναίκα! Κλαίνε μωρέ οι άντρες από φόβο; Κρίμα στο μπόι σου! Κρίμα χίλιες φορές.

Ωχ... Άι στην ευκή, γλίστρησα. Μη... Μη με ζυγώνεις, και πυροβολώ. Στον τόπο. Ψηλά τα χέρια. Μπορώ και μόνος. Δε γέρασ' ακόμα. Εντάξει. Τράβα. Ίσια μπρος και γρήγορα. Το χιόνι πύκνωσε και δυσκολεύει. Να φτάσουμε μίαν ώρ' αρχύτερα, να ησυχάσουμε κ' οι δυο.

Πάψε να τρέμεις, μωρέ! Πάψε να τρέμεις και σε σιχάθηκα. Ούουφ... Κατέβασε τα χέρια. Ναι, τα χέρια. Κατέβασέ τα. Άιντε τώρα. Πορπάτα λεύτερα. Έννοια σου κ' έχω το νού μου. Το μάλιγχερ σε σημαδεύει στην πλάτη. Δε λέω τ' άλλο, γιατί θα βάλεις πάλι τα κλάματα. Λέω σε σημαδεύει.

.....

Το λοιπόν, είχα κ' εγώ ένα γιο. Έτσι καθώς εσύ πλαταρά και παλικάρι. Θα πεις τι μου 'ρθε τώρα και τα λέω σ' εσένα; Ε, να.

Επειδή, δυο μέρες, κανείς από τους δικούς μας, δε θέλησε να μ' ακούσει. Κι όσο για το λοχαγό... Σαν του ιστόρησα το και το για το γράμμα, ξέρεις τι μου αποκρέθηκε;

«Σε ζηλεύω, Λεμονόπουλε. Είσαι πατέρας ενός ήρωα».

Έτσι μάλιστα. Μπορείς να το καταλάβεις εσύ αυτό; Εμένα δε μου 'ρθε καλά. Δεν το κρύβω.

Για στάσου. Ε, συ. Στάσου. Ναι, έτσι, στον τόπο. Αυτό το μέρος το γνωρίζω. Όχι δε λαθεύομαι. Ήρθα δυο φορές ως εδώ περιπολία. Να τα δυο πλατάνια. Καλά πορευόμαστε. Λίγο πιο κάτω θα πιάσουμε τον ανήφορο.

Άιντε πάμε. Μαρς.

Το λοιπόν εμένα με λένε Λεμονόπουλο - το 'πα κιόλας. Κωσταντής Λεμονόπουλος, από τα Ριζά Εδέσσης. Τη γυναίκα μου τήνε λένε Ζμαράγδω. Ε και να 'σουν από καμιά μεριά να την έβλεπες τότε που την παντρεύτηκα! Ήταν όμορφη - κι ακόμα είναι. Το γιο μας τον κανακεύαμε πώς και πώς. Μήτε βασιλόπουλο να 'ταν. Τον σπούδαξα. Άκουσες να λένε πουλιά στον αέρα; Τέτοιο, τ' αφιλότιμο! Χαλάλι του. Έβγαλε το Γυμνάσιο και μπήκε στο Πανεπιστήμιο. Γιατρική. Όλα για κείνον.

Ο παπα Γιώργης μου 'λεγε συχνά:

- «Βρε Κωσταντή. Όλοι το ξέρουμε πως δε βαστάνε τα κότσια σου. Εσείς αναγκεύεστε με τη Σμαράγδω. Το λοιπόν γιατί;»

Αποκρενόμουν: - «Εμείς, παππούλη, πήραμε όρκο να μη φορέσουμε καινούρια βρακιά. Μας αρέσουν τα μπαλωμένα».

Αυτά, που λες, συνάδελφε.

Και να πάρεις, προχτές, γράμμα. Και να σου γράφουν πως δε θα τον ξαναδείς. Πώς σου φαίνεται αυτό, ε; Όχι, πέ μου, αν ήσουν εσύ γονιός κ' είχες εν' αγόρι, ένα και μοναχό, και το κανάκευες με το αίμα της ψυχής σου και το 'βγαζες άνθρωπο στον κόσμο κ' έκαναν πόλεμο και σου το σκότωναν, και δε σ' άφηναν να παραπονεθείς, γιατί έτσι, λέει, πρέπει να γίνεται, δε θα 'φτυνες και τούτον και κείνον και τον άλλο;

Το λοιπόν ναι, έτσι έκανα, δεν το κρύβω.

Τι έπαθες; Κουτρουβάλησες; Μη χτύπησες πουθενά;

- Κιονί... Κιονί...

- Ε; Τι κιονί; Α, το χιόνι. Πύκνωσε πολύ, η αλήθεια.

- Ματί... Ματί...

- Χωρατεύεις; Βρήκες την ώρα. Τι πράμα; Σε τυφλώνει; Σάμπως κ' εμένα.

Για στάσου. Ξέρεις τι λέω; Να τραβηχτούμε σε κείνην εκεί την απανεμιά, όσο ν' αραιώσει κομμάτι. Τη βλέπεις; Δεν έχει διόλου χιόνι. Έλα. Κάτσε. Να, δεσ εμένα και κάνε το ίδιο. Κάτσε.

Εεεε... Όχι τα χέρια στις τσέπες. Λένε πως οι Ταλιάνοι σέρνετε μαζί σας ξουράφια και σημαδεύετε από μακριά. Έτσι λένε. Το νού σου και σου ξηγήθηκα. Δε χωρατεύω. Είσαι αιχμάλωτος και θα σε πάω στο λόχο. Όχι για μένα. Για σένα. Για να ζήσεις.

- Βίνο... Βίνο, κονιάκ.

- Τώρα μάλιστα. Κονιάκ! Πούν' το για; Μακάρι να 'χαμε. Τι ξύνεσαι; Στην τσέπη; Έχεις; Άιντε βγάλ' το. Ναι βγάλ' το. Μόνο τήρα μην κάνεις μπαμπεσιά και δε θα προλάβεις. Σε σημαδεύω, να ξέρεις και... Βρε τι 'ναι τούτο; Μπουκάλι μισοκάρικο, κοντόγιομο; Μανίτσα μου!

Να πιω; Και βέβαια θα πιω. Μόνο ρούφα πρώτος μην είναι φαρμάκι. Ναι ρούφα. Να έτσι - κατάλαβες;

- Εβίβα, σενιόρ.

- Να 'σαι καλά.

- Ααααχ... Φίνο! Μπένε! Μούλτο μπένε σενιόρ.

- Ζεις, έτσι; Ούτε κοιλόπονος. Μωρ' εσύ γλείφεσαι. Για δό μου το. Δό μου το.

Ωωωωχ... Νέκταρ που λένε! Μ' αφήνεις ακόμα λίγο; Ας πούμε τόσο - δυο δάχτυλα; Μπράβο. Είσαι καλός.

Εγώ από την πρώτη στιγμή σε κατάλαβα.

Λοιπόν στην υγεία σου και πάλι. Και να το ξέρεις, οι αιχμάλωτοι την περνούν κοτσάνι. Κι ως ημερέσουν οι άνθρωποι, γυρίζουν στα σπίτια τους. Άιντε γειά μας. Τ' αφιλότιμο! Όχι που το πίνω. Στη χάση και στη φέξη. Μ' από δω και μπρος... Άιντ' εβίβα, συνάδελφε.

Οι στρατιώτες κ' οι αξιωματικοί του Νούμερο 3 ιταλικού οχυρού, στο ύψωμα 2405 - αν φυσικά τους μέλλεται να γλιτώσουν - δε θα ξεχάσουν, σ' όλη τους της ζωή, αυτό που είδαν, τα χαράματα της άλλης μέρας.

Ένας Ιταλός φαντάρος, σωστό θεριό, έφτασε στα συρματο-

πλέγματα, κουβαλώντας στην πλάτη, έναν Έλληνα λοχία, τύφλα στο μεθύσι.

Μα το πιο νόστιμο ήταν όταν ο τελευταίος στάθηκε κλαρίνο μπροστά στον Ιταλό ταγματάρχη κι ανάφερε:

- ...Λαμβάνω την τιμή, κύριε λοχαγέ, να παρουσιαστώ και να σας παραδώσω έναν Ιταλό αιχμάλωτο, που τον έπιασα στο πεδίο της μάχης.

Εγώ κ' εγώ...

Το σκοτάδι έπεσε ξαφνικό κείνο τ' απόγεμα, σχεδόν απρόσμενο. Έτσι καθώς πέφτει πάντα, το φθινόπωρο, στα βουνοχώρια της Τζένας. Τινάζει πηχτό πούσι το «Καραούλι», που, μονομιάς, λερώνει τα σύμπαντα και νοθεύει τ' αναιμικό φως του δειλινού. Και στρέφει κείνο, γιομάτο παράπονο, κατά τη Δύση και δέεται στον Ήλιο να του ροδίσει κομμάτι το πρόσωπο, μ' αποσταμένο γρήγορα, γέρνει κι αποκοιμείται στην παγωμένη αγκάλη της νοεμβριότικης νύχτας.

Ήταν κ' ένας αγέρας τρελός, π' αντάμα με τα φύλλα των δέντρων και τον κορνιαχτό της αμμουδερής κακόστρατας, σβούριζε από τα γύρα διάσελα και κάτι μηνύματα, λέει, για χιονιάδες και τέτοια, που 'φταναν παρώρας.

Η γριά Μαλίδαινα άναψε την γκαζόλαμπα.

Την απίθωσε στη μέση του τραπεζιού κι απέ πορεύτηκε, μουρμουρίζοντας προσευκές, στη γωνιά ν' ανάψει και το καντήλι στον άγιο. Τούτο το στερνό το συνήθαγε κάθε π' αναγκευόταν. Κι απόψε της λάχαινε μεγάλη, πολύ μεγάλη, ανάγκη. Είχ' ετοιμόγεννη την Αστέρω της. Μια γελάδα Μαλτέζα, των οχτώ κιλών στην αρμεξιά, που στεκόταν όλο κι όλο το έχει της, αντάμα και με κάτι λιγοστά φτωχοχώραφα, που τα δούλευε μισακά με το γερο Τράμπα, το λωποδύτη.

Γονάτισε καταγής.

«Κυρελέησον, δόξασαι ο θεός, αμήν. Πρόφτασε τη χάρη σου, Άγιε μου. Στο σπίτι του γιατρού μου είπαν πως πήγε στη χώρα και πως θα γυρίσει αύριο. Το λοιπόν, αν δύνασαι, βόηθα να μην της σπάσουν τα νερά απόψε κι αν όχι, κάνε να 'χει εύκολη γέννα. Είναι και λιγόψυχη η δόλια, ναίσκε, τήνε ξέρω καλά. Και, πού 'σαι, άγιε Λευτέρη μου. Κάνε να 'χουνε εύκολες γέννες όλα τα θηλυκά της γης, για γυναίκες για ζωντανά - αμήν».

Σταυροκοπήθηκε ξανάς, έκανε τρεις μετάνοιες, κ' ετοιμάστη-

κε ν' αναγείρει, όταν από το μεσοτοιχί που χώριζε την κάμαρ' από το στάβλο, ακούστηκαν δυνατά μουγκανητά της Αστέρως.

Η γριά σήκωσε το κεφάλι και τήραξε τον άγιο στο πρόσωπο, ξινομένη. Ήταν κιόλας έτοιμη να του τα ψάλει που δεν την ει-σάκουσε, μα γρήγορα μετάνιωσε.

«Άσε, πού ξέρεις; Μπορεί να τότε χρειαζόταν μετά».

Ανάγειρε βιαστική.

Από το μεσοτοιχί έφτασαν καινούρια μουγκανητά του ζωντανού, πιο δυνατά, κ' έτσι σαν κλαίτο ανθρώπινο.

- Καλά, καλά. Σ' άκουσα. Έρχομαι. Μην κάνεις δα και σαν πρωτάρα. Ουφ... Έχεις γάλα, δε λέω, μα δεν έχεις καρδιά. Μάλιστα.

Άναψε το φανάρι αέρος, τύλιξε στους ώμους της ένα ζεστό σάλι και βγήκε. Ο αγέρας την έδειρε, άγρια, στο πρόσωπο και της πιλάτεψε τα μαλλιά. «Χιονιάς» μουρμούρισε και με κόπο κατάφερε να μπει στο στάβλο.

Το ζωντανό κείτονταν κατάχαμα και κοντανάσαινε βαριά. Σαν αγρίκησε την πόρτα κι οσμίστηκε τη γριά, έστρεψε το κεφάλι και μουγκάνισε παραπονεμένα.

- Καλά, καλά, ησύχασε. Εδώ είμ' εγώ. Φοβιτσιάρα. Και να 'τανε πολλά. Τρία. Ρώτα κ' εμένα. Έξι. Ναίσκε, έξι στη σειρά, τρία αγόρια και τρία κορίτσια. Και τι παιδιά, θεριά θα πω, προπάντων τα σερνικά τους. Λοιπόν;

Έκατσε ανακούρκουδα και χάιδεψε την Αστέρω στη μουσούδα. Κείνη άπλωσε το λαιμό κι απίθωσε το κεφάλι της στα χέρια της γριάς.

- Αυτά που λες. Όχι που τα ξαστόγησα. Δε λέω τέτοιο πράμα. Όμως χρειάζεται και λίγο θάρρος. Ο πόνος, τι θαρρείς, όσο τότε κλώθεις τόσο κι αβγατίζει, ψέματα; Το λοιπόν, κουράγιο κι ο Θεός βοηθός.

Το ζωντανό έκλεισε τα μάτια και γαλήνεψε.

Όμως όσο να ξεγελαστεί η γριά πως του 'κανε καλό με τα λόγια της, μουγκάνισε πάλι, άγρια, σπαρτάρησε, τινάχτηκε στο πλάι κι απόμεινε κειδά να κοντανασαίνει και να βογκά σαν άνθρωπος.

- Τι έχεις; Σε καλό σου! Εσύ, έτσι που κάνεις, μπορεί και να...

Έχει γούστο. Για να δω, για να δω.

Ανάγειρε και πήγε πίσω.

- Μπρε, μπρε, μπρε...! Εσύ τα κατάφερες και δίχως βοήθεια. Μονάχη σου παναπεί. Μήτε γάτα να 'σουνα. Μπράβο! Το δύσκολο πάει. Να συντρεξώ τώρα κ' εγώ να βγει και το πίσω κορμί να τελεύουμε.

Πέταξε το σάλι από τους ώμους κι ανασκουμπώθηκε.

- Να βάλω το χέρι, τι λες; Όχι, όχι, κάλλιο να τραβήξω από τα μπροστινά πόδια. Έτσι ναι. Το λοιπόν βόηθα κ' εσύ τώρα. Όχι, μην τινάζεσαι. Σφίξου. Σφίξου όσο μπορείς. Έλα μαζί. Μαζί. Εγώ να τραβώ κ' εσύ να σφίγγεσαι. Άντε πάμε. Έτσι μπράβο... Κουράγιο... Ακόμα...

Τίποτε. Θα 'ταν καλά να 'χαμε κάποιον να σου πατούσε την κοιλιά, μα το βλέπεις πως είμαι μόνη. Κι όχι μονάχ' απόψε, παρά και στη ζωή. Μόνη. Εγώ κ' εγώ, το ξέρεις έτσι; Το λοιπόν κάνε καταπώς σου λέω. Σφίξου. Σφίξου και τραβώ. Άντε μαζί. Έλα... Όσο πιότερο σφιχτείς, τόσο γρηγορότερα θα το διείς... Κ' είν' ένα χαριτωμένο μοσχαράκι, με μιαν άσπρη βούλα στο μέτωπο, τρέλα! Ακόμα λίγο... Ακόμα λίγο... Μαζί...

Μούσκειπα. Θα πεις έπρεπε να μιλήσω από νωρίς του γείτονα. Σωστό. Όμως έλεγα πως θα ξημερωνόμασταν, έτσι έλεγα. Ύστερα προσευκήθηκα και στον άγιο να μη δώκει γι' απόψε, αυτό. Δε μ' άκουσε. Και πάλε πούν' τος τώρα να βάλει ένα χέρι, ε;

Μάσησε μια βρισιά, μετάνιωσε στη στιγμή, ζήτησε σχώρεση και ξανάπιασε τα πόδια του μοσκαριού.

Κ' ήταν ο ίσκιος της, στον αντικρινό τοίχο του μαντριού, σαν ξωτικό τιάνιο, που μάχουνταν πλήθος αόρατους κι ανελέητους οχτρούς και γονάτιζε κι ανάγερνε και χτυπούσε, ώσπου παραδόθηκε ολότελα κι απόμεινε ασάλευτο. Η γριά έφερε την ανάστροφη της απαλάμης στο μέτωπο κι ανάσανε βαθιά.

- Τα καταφέραμε Αστέρω... Μονάχες. Δίχως το γιατρό και δίχως τον άγιο. Μονάχες, έτσι; Μπράβο μας. Κούκλα, που λες. Για δέ το που άρπαξε το δάχτυλό μου στο στόμα! Πού σε είχανε, μωρέ; Στο χωράφι σε είχανε και πείνασες τόσο πολύ; Έλα. Έλα να σε πάω στη μανούλα σου. Φτου διαβολάκι, το γαλανομάτικο. Ωχ, ωχ, ωχ, κ' είναι και βαριούτσικο! Νταχιρντί, νταχιρντό, το μωράκι

το καλό...

Πάρ' το Αστέρω. Οπαλάκια του... Κάν' του μπανάκι, τάισε και κοιμήσε το. Για δεσ ομορφιές! Κούκλα, έτσι;

Η γριά τυλίχτηκε με το σάλι κ' έκατσε σε μιαν αχερόμπαλα να ξαποστάσει κομμάτι.

- Δόξα σοι Κύριε, καλά πήγαμε, μουρμούρισε.

Κι απέ, τηρώντας κατά το σκοτάδι:

- Αυτά που λες, Αστέρω. Έξι. Έξι στη σειρά. Χρόνο με χρόνο κ' ένα. Προκομμένη μ' ανέβαζε, προκομμένη με κατέβαζε η πεθερά μου. Και να δίνεις στο καθένα τους λίγο από το αίμα σου, κατιπίς από τον εαυτό σου. Να θηλάζουν τα στήθια σου κι αντάμα με το γάλα να ρουφούνε και την ψυχή σου, εσύ τα ξέρεις μαθές. Κ' ήρτανε χρόνια, που το σπίτι μου γιόμοσε μοσκοβολιές από δροσάτες ανεμώνες και περήφανους κρίνους. Είκοσι το τρανό τους, δεκατέσσερα το μικρότερο, ο Λάμπης μου, νογάς, έτσι; Και τα καμαρώναμε με τον κύρη τους και μας καμάρωναν οι τριγυρινοί μας. Μα 'ρθανε πίσω χρόνοι κακοί, χρόνοι μαύροι. Τότες που οι άνθρωποι ξήλωναν τα παχνιά των ζωντανών, να βρούνε πέντε σπυριά μουχλιασμένο κριθάρι να χορτάσουν την πείνα τους.

Και φύσηξε βοριάς άπονος, ο πόλεμος, και μάρανε τις δροσάτες ανεμώνες και τσάκισε τους περήφανους κρίνους. Κ' έσβησε ο κύρης τους από την πίκρα, καθώς το τελεμένο κερί. Κι απόμεινα μονάχη. Μονάχη κ' έρημη, εγώ που γέννησα κι ανάστησα τόσα θεριά... Πώς σου φαίνεται;...

Το ζωντανό δεν την άκουσε τούτη τη φορά.

Μουγκάνιζε, φχαριστημένο κ' έγλειφε το σπλάχνο του σ' ούλο το κορμί.

Κ' η γριά αναθίβανε κι άλλα και καθώς τη συνεπήρε ο πόνος, αγάλι π' αγάλι, δίχως να καταλάβει πώς, έπιασε το μοιρολόι κ' έκλαψε πικρά, κ' έκλαψε...

Κότσα Στάμπολιτς

Η ολομέλεια του 5ου τάγματος της δεύτερης μεραρχίας των Γιουγκοσλάβων παρτιζάνων, δίκαιζε στη θέση «Διάσελο» ανάμεσα στις δυο βορινές κορφές της Τσερνοβίτσας, σε ύψος δυο χιλιάδες μέτρα.

Σε τούτο το σημείο, η αμφιθεατρική διαμόρφωση του εδάφους, καθώς οι δυο πλαγιές έκλειναν πίσω σε μιαν αγκάλη, θύμιζε αρχαίο ελληνικό υπαίθριο θέατρο.

Ήταν αυγουστιάτικο πρωινό.

Ο τόπος, ένα γύρω, πνιγόταν στη μοσκοβολιά του έλατου κι ο ήλιος, μ' όλο που λοξοκοίταζε ακόμα τις πλάτες των παρτιζάνων, τις πιλάτευε άγρια με την κάψα του.

Ο Κότσα Στάμπολιτς, ο κατηγορούμενος παρτιζάνος, έδειξε, ξαφνικά, πολύ κουρασμένος. Είχε φτάσει στο κρίσιμο σημείο της απολογίας του.

Ανάσανε βαθιά, έγειρε το κεφάλι στο στήθος και με φωνή ραγισμένη, ζήτησε την άδεια να τυλίξει ένα τσιγάρο. Του την έδωκαν.

Η στιγμή ήταν κατάλληλη για τους παρτιζάνους να πάρουν κι αυτοί μιαν ανάσα. Είχανε κιόλας κοντά μιαν ώρα που καθισμένοι κατάχαμα, ένα γύρω, άκουαν τον κατηγορούμενο σύντροφό τους ν' απολογιέται. Κι ωστόσο κανείς δε σάλεψε. Μήτε για να βουλευτεί καλύτερα στη θέση του, μήτε για να τυλίξει ένα τσιγάρο. Είχανε πάντα τα μάτια τους καρφωμένα στο πρόσωπο του Κότσα και την όψη στοχαστική, σα να τον άκουαν ακόμα να δηγιέται.

Κείνος βόλεψε τον τριμμένο καπνό μέσα στο στρατσόχαρτο, τύλιξε το τσιγάρο, τ' απίθωσε στα χείλια του και τ' άναψε με τρεμάμενα χέρια. Δυο χορταστικές ρουφηξιές κατρακύλησαν στο λαρύγγι του πηχτό ζεστό καπνό που, σε μια στιγμή ακόμα, τινάχτηκε από τα χείλια του, ίσια μπροστά, αντάμα μ' ένα λυτρωτικό βογκητό, που κίνησε από τα κατάβαθα της ψυχής του.

Γαλήνεψε. Τα σβησμένα μάτια του ζωήρεψαν κι ορθάνοιξαν. Έφερε το βλέμμα ένα γύρω και σχεδόν χαμογέλασε. Ξανάρχισε την απολογία:

- Στο γιοφύρι όλα πήγαιναν καλά. Αυτό σας τα 'πα κιάλας. Σε λίγο, σερνάμενος πάνω στην κοιλιά, μέσ' από βούρκους και φτέρες, ξετυλίγοντας πίσω μου καλώδιο, έφτασα στη μικρή στουρναρόξερα, καταμεσής στο ποτάμι, που πάνω της ριζοβόλησε, πριν από χρόνια, και θέρειψε το πλαγιαστό ξενόφερτο πλατάνι. Τούτο τον πλάτανο τότε θυμόμουν τριάντα χρόνια. Από τα γερτά κλαδιά του, τα παιδιά του χωριού μας, χιλιάδες φορές βουτήξαμε στα γκιόλια που άνοιγαν στα ριζά της ξέρας οι κατεβασιές του ποταμού, σαν έλιωναν τα χιόνια στις κορφές, για έπιαναν τα δυνατά φθινοπωριάτικα νεροπόντια.

Απόμεινα, για λίγο, ξαπλωμένος κατάχαμα πάνω στην κοιλιά, δίχως να σκέφτομαι τίποτα. Ήμουν βρόμικος, μουσκεμένος ως το κόκαλο και ξεπαγιασμένος. Δίπλα μου βρισκόταν η συσκευή του ηλεκτρικού διακόπτη που την είχ' απιθώσει κειδά, πριν κινησω για το γιοφύρι. Άπλωσα το χέρι στο πλάι και γρίκησα την κρουάδα του σιδερικού μέσα στην απαλάμη μου.

Ανάγειρα. Έβγαλα τα εργαλεία, καθάρισα στην άκρη το καλώδιο και σύνδεσα το σύρμα στη συσκευή. Ήμουν έτοιμος. Από δω και μπρος θ' άρχιζε να μετριέται η ώρα της προσμονής.

Ο Κότσα σταμάτησε για λίγο. Σήκωσε το χέρι με το τσιγάρο, τράβηξε δυο τρεις απανωτές ρουφηξιές κι απέ τηρώντας ίσια μπροστά κατά την κορφή του βουνού, ξακολούθησε:

- Βολεύτηκα όσο γινόταν καλύτερα μέσα στην κρυψώνα μου κι ακούμπησα πλάτη και κεφάλι πίσω στον κορμό του δέντρου. Πάσκιζα να θυμούμαι πράγματα που δεν είχαν σχέση με τον πόλεμο, με τούτη την επιχείρηση. Κι αναθυμήθηκα πολλά... Αν σας έλεγα πως μέσα σε τούτα δεν ήταν τα δυο παιδιά μου, θα 'λεγα ψέματα.

Ο Γιούρι κι ο Μίλοβαν... τ' αγόρια μου... Είχα δυο χρόνια να τους δω, ακριβώς από τότε που βγήκα στο βουνό. Έι και να το 'ξεραν πως βρισκόμουν μερικές οργιές από το σπίτι μας! Θα χιμούσαν στη χαράδρα, σα σίφουνες, θα ριχνόντουσαν στο νερό και θα 'βγαιναν αντίπερα να με γεμίσουν φιλιά.

Οι ώρες κύλησαν αργές, βαριές σα μολύβι.

Τέλος, με τα πολλά, το μάτι μου ξεχώρισε τις αντικρινές κορφές που ζωγραφίστηκαν, γαλάζιες στην αρχή και ρόδινες πιο ύστερα, στην άπλα τ' ουρανού, με μια λεπτή νταντελένια πινελιά. Ακόμα λίγο και μπροστά μου πήρε να προβάλλει ο σκούρος όγκος του γιοφυριού, που όλο και ξεκαθάριζε, ώσπου ξεχώρισε σ' όλες του τις γραμμές, καθώς η ομίχλη που έπληξε στον πάτο της χαράδρας, πήρε ξάφνου, αργά στην αρχή και βιαστική στα κατοπινά λεφτά, ν' ανηφορίζει τις πλαγιές, σαν καλεσμένη από γιγάντιες ρουφήχτρες.

Τράβηξα τα κιάλια μου από τη θήκη.

Εκεί στις άκριες του γιοφυριού ξεχώρισα καθαρά τους σκοπούς, δυο σκούρους όγκους, ακουμπισμένους στα παραπέτα. Ανίδεοι και ξεπαγιασμένοι, θα χαιρόντουσαν για την αυγή, που μνηούσ' ένα λαμπρό ήλιο και για το φως που τους υπόσχονταν τη ζωή.

Έστρεψα τα κιάλια και προς την όχθη, πέρα ψηλά στην απόκρημνη πλαγιά. Οι κορφές δυο έλατων, εκεί μπροστά, ήταν δεμένες, η μια με την άλλη, σημάδι συμφωνημένο πως οι σύντροφοί μου της ομάδας δυναμιτιστών με τον καπετάν Λάντιτς, ήταν έτοιμοι κάθε στιγμή να με καλύψουν.

Έτσι θυμούμαι να είχαν τα πράματα, όταν ξάφνου στ' αφτιά μου έφτασε μακρινός ήχος από μοτέρ αυτοκινήτου. «Η φάλαγγα» σκέφτηκα, κ' έσυρα κοντά μου τη συσκευή πυροδότησης. Όμως ενώ οι πληροφορίες μας ήταν πως θα περνούσαν πέντε καμούνια, θωρακισμένα, με πυρομαχικά, μπροστά στη σκοπιά της αριστερής όχθης, φρενάρισ' ένα μονάχα φορηγό των μεταφορών. Και, πράμα παράξενο, από την καρότσα του άρχισαν να κατεβαίνουν παιδάκια. Μάλιστα... παιδάκια. Αγοράκια, κοριτσάκια, σχολειταρούδια και πιο μικρά. Τα κατέβαζαν, τα οδηγούσαν πάνω στο γιοφύρι και τ' αράδιαζαν, με πλάτη προς τα παραπέτα, κι από τις δυο μεριές.

Κόλλησα με δύναμη τα κιάλια στα μάτια μου να βεβαιωθώ πως ήταν αλήθεια, πως δεν τρελάθηκα. Αλίμονο... Όχι μόνο βεβαιώθηκα, παρά και γνώρισα δυο απ' όλα τους, που κρατημένα χέρι χέρι, έτρεμαν εκεί μπροστά στα μάτια μου κ' έκλαιαν βουβά.

Ήταν τα παιδιά του καπετάν Λάντις, του αρχηγού της ομάδας μας, συντοπίτη μου και φίλου από το χωριό Γιάνετς της αντίπερα όχθης.

Το βλέμμα μου θόλωσε! Βούρκωσε η ψυχή μου!

- «Άτιμοι... Δειλοί... Φονιάδες...»

Κι απάνω κει που πάσκιζα να ξεκαθαρίσω τους λογισμούς μου, ακούω ξάφνου τον ήχο άγριο σαν ουρλιαχτό δαιμόνων, από τα μοτέρ των καμιονιών της φάλαγγας.

Τινάχτηκα μπροστά κ' έσυρα πλάι μου τη συσκευή πυροδότησης.

- «Ελάτε. Ελάτε κακούργοι... Ελάτε βάρβαροι... Σας περιμένω...».

Χαμογελούσα. Χάιδευα με ηδονή τη λαβή του διακόπτη. Η εκδίκησή μου ήταν βέβαιη. Ήταν εξασφαλισμένη.

Όμως, όταν ξανακοίταξα με τα κιάλια... Όταν είδα μπροστά μου τα τρομαγμένα προσωπάκια των παιδιών... Όταν διάβασα στα ορθάνοιχτα μάτια τους την απορία για όσα γινόντουσαν και για όσα έμελλε να γίνουν σε λίγο, τότε... έι, σύντροφοι... τότε το χέρι μου ξεψύχησε.

Άκουα τα καμιόνια να ζυγώνουν ουρλιάζοντας κι ούρλιαζα εγώ πιο δυνατά, δαγκώνοντας το χώμα. Ήξερα πως από τη δασωμένη πλαγιά ο καπετάν Λάντις με καταριόταν βρίζοντάς με «ανίκανο» και καρτερώντας, ως το στερνό δευτερόλεπτο, την έκρηξη. Όμως τα δικά μου χέρια δεν είχαν ζωή. Τα χέρια μου είχανε ξεψυχήσει. Κ' η φάλαγγα πέρασε... Πέρασε ουρλιάζοντας... Αυτό ήταν.

Στο «Διάσελο» δεν ακουόταν άχνα.

Τετρακόσιοι παρτιζάνοι, - ολάκερο τάγμα - έμεναν ασάλευτοι στις θέσεις τους, βουβοί, συνεπαρμένοι από τους στοχασμούς τους, - μαρμαρωμένοι θεατές, σ' ένα τεράστιο αρχαίο ελληνικό θέατρο, καρτερώντας την κάθαρση.

Με τα πολλά, πρώτος μίλησε ο καπετάνιος του τάγματος.

- Εντάξει, Κότσα. Όμως να μου επιτρέψεις να πιστεύω πως είχες χρέος να λογιάσεις τις χιλιάδες τα παιδάκια που θα κιντύνευαν να πεθάνουν με το πέρασμα των Γερμανών στις λεύτερες παρτιζάνικες περιοχές της χώρας μας. Τι αποκρίνεσαι;

Ο κατηγορούμενος σήκωσε το κεφάλι.

- Αποκρίνομαι, σύντροφε καπετάνιε, πως για κείνα ο θάνατος δεν ήταν βέβαιος. Μπορεί να πέθαιναν, μπορεί κι όχι. Όμως για τούτα δω, τα δικά μου, έτσι και το χέρι μου πατούσε το διακόπτη της συσκευής, δεν υπήρχε σωτηρία. Θα πέθαιναν όλα τους.

Η απάντηση ήρθε από το στόμα μιας παρτιζάνας κ' έμοιαζε με ουρλιαχτό και βόγκο:

- Πέθαναν, Κότσα. Οι Γερμανοί τα πολυβόλησαν πάνω στο γιοφύρι και πέταξαν τα κορμιά τους στο νερό. Δε σου το 'πε κανείς αυτό; Δεν το 'μαθες, Κότσα Στάμπολιτς;

Ο κατηγορούμενος δέχτηκε την είδηση σα σφαίρα στο κορμί. Έριξε πίσω το κεφάλι του, σφιχτοσφάλισε τα μάτια κ' έσβησε τ' αποτοίγαρο μέσα στην απαλάμη του αριστερού χεριού.

- Πέθαναν...;

Αυτό αναρωτήθηκε μονάχα. Και δεν ξαναμίλησε.

Ακόμα κι όταν ο καπετάν Λάντιτς, ο φίλος του, τον παρακάλεσε, σκυμμένος πάνω του, κλαίοντας και φιλώντας του τα χέρια, να ξακολουθήσει να υπερασπίζεται τον εαυτό του. Ακόμα κι όταν - μετά την καταδίκη του σε θάνατο, «επί εγκαταλείψει θέσεως εν ώρα μάχης» - τον ρώτησαν, δυο λεφτά πριν από την εκτέλεσή του, αν είχε να πει τίποτε.

Ο παρτιζάνος Κότσα Στάμπολιτς πέθανε δίχως να μιλήσει, αφήνοντας σ' εμάς ν' αποκρεθούμε:

«Κατάρα στον πόλεμο».

Αύριο μεθαύριο θα 'ναι αλλιώς...

Ο σερβιτόρος της πρωινής βάρδιας στο μπαρ «ΑΝΑΤΟΛΗ» του Ντάλας, έσκυψε πάνω στο νυχτερινό θαμώνα, π' αποκοιμήθηκε σ' εν' απόμερο τραπεζάκι.

- Αν... ο κύριος ενδιαφέρεται, τον πληροφορώ πως ο καλός Θεός μάς χάρισε μια καινούρια μέρα. Η θερμοκρασία παραμένει αμετάβλητη, ο πρόεδρος Τζόνσον έχει θαυμάσια στην υγεία του, μετά τη χτεσινοβραδινή εγχείρηση, το δολάριο καταχτά όλο και περισσότερες χώρες στην υδρόγειο, ο πόλεμος στο Βιετνάμ βαδίζει από το κακό στο χειρότερο, κι ο... λογαριασμός σας μετριέται, εντυχώς, στα... μόνο δυο δολάρια.

Έκανε μια βαθιά υπόκλιση, γέλασε δυνατά και προχώρησε στο διπλανό τραπεζάκι.

Ο άλλος ανάγειρε, με δυσκολία. Έφερε γύρω ένα βλέμμα γιομάτο ξάφνιασμα κι απορία, έτριψε δυνατά τα μηλίγγια του και πάσκισε να χαμογελάσει.

- Ευχαριστώ, κύριε. Σας ευχαριστώ πολύ.

Ένωθε μουδιασμένος σ' ολάκερο το κορμί του και με πολύ κόπο κατάφερε να σηκωθεί ορθός.

Ήταν ένας άντρας γύρω στα σαρανταπέντε, ψηλός, τετράγωνος, με πρόσωπο πρόωρα γερασμένο, πλούσια ψαρά μαλλιά και ντύσιμο εξαιρετικά επιμελημένο.

- Ξημέρωσε λοιπόν;

- Ξημερώνει, κύριε. Προς δόξαν του Κυρίου ημών κύριε. Αμήν.

- Ευχαριστώ. Σας ευχαριστώ και πάλι.

Απίθωσε στο τραπέζι ένα χαρτονόμισμα και προχώρησε προς την έξοδο, με βήμ' αβέβαιο. Ανέβηκε με προσοχή τα λίγα σκαλοπάτια, βγήκε από το μπαρ και σταμάτησε στο πεζοδρόμιο. Πρώτη φορά του λάχαινε να προσέξει τους διαβάτες στο δρόμο. Περνούσαν μπροστά του βιαστικοί, σχεδόν τρέχοντας και του άφηναν

την εντύπωση πως φορούν όλοι την ίδια μάσκα στο πρόσωπο, μια μάσκα αγωνίας και τρόμου.

Σήκωσε το γιακά του πανωφοριού του, έχωσε βαθιά στις τσέπες τα χέρια και κίνησε με βήμ' αργό και βαρύ, πασιζοντας να κρατά την πορεία του, πάνω σ' έναν άξονα ευθείας.

Στο πλάι του, ύστερ' από μερικά μέτρα, βρέθηκαν δυο φοιτητές.

- Ο καθηγητής Μπούουλιγκ, είτε ο ένας και κοντοστάθηκε.

- Πούν' τος;

- Μπροστά μας.

- Είσαι τρελός!

- Δεν είμαι. Τον είδα καλά. Αυτός είναι. Φαίνεται μεθυσμένος. Κοίταξέ τον πώς περπατά.

- Αποκλείεται. Δεν πίνει ποτέ του. Ξέρω τι σου λέω.

Προσπέρασαν.

«Λοιπόν ναι, εγώ είμαι. Ο καθηγητής Μπούουλιγκ. Μάλιστα, ο καθηγητής Μπούουλιγκ. Όμως μεθυσμένος, όχι, το αποκλείω. Δηλαδή ναι... θέλω να πω δεν τ' ορκίζομαι, μα όσο να 'ναι το αποκλείω. Τέλος, αυτό δεν έχει και μεγάλη σημασία. Ό,τι ξεχωριστά ενδιαφέρει, τούτη τη στιγμή, αγαπητά μου παιδιά, είναι να βρούμε πού πάμε; Ναι, πού πάμε, πού κατευθυνόμαστε, ακριβώς αυτό. Και φυσικά πού αλλού από το πανεπιστήμιο; Στο πανεπιστήμιο, εξάπαντος εκεί. Είναι η ώρα της παράδοσης κ' οι φοιτητές θα περιμένουν.

Ζύγωσε στη λεωφόρο και σταμάτησ' ένα ταξί.

- Στο πανεπιστήμιο, παρακαλώ.

- Μάλιστα, κύριε καθηγητά.

- Ορίστε; Συγγνώμη... Με γνωρίζετε;

- Όχι. Πρώτη φορά σας βλέπω. Θέλω να πω... δηλαδή ναι, θέλω να πω πως δε σας έχω ξαναδεί, αυτό. Όμως δε χρειαζόταν να 'χω ικανότητες ντέτεκτιβ για να καταλάβω πως είσ' εσείς. Διαβάσατε πρωινές εφημερίδες, κύριε καθηγητά;

- Ορίστε; Εφημερίδες; Όχι, όχι δε διάβασα, δεν πρόφτασα.

- Διαβάστε, κύριε καθηγητά.

Του άπλωσε τους τοπικούς Τάιμς.

- Ευχαριστώ. Ευχαριστώ πολύ, αγαπητέ μου.

Ξεδίπλωσε την εφημερίδα. Στην πρώτη σελίδα της φιγουράριζε μια φωτογραφία του, που τη συνόδευαν τίτλος με μεγάλα στοιχεία και κατατοπιστικό κείμενο.

Διάβασε:

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΜΠΟΟΥΛΙΓΚ ΑΡΝΗΣΙΠΑΤΡΗΣ

Ο έφεδρος ταγματάρχης των πεζοναυτών Έρνεστ Μπόουλιγκ ηρνήθη να παραλάβη την πρόσκληση δια κατάταξιν εις το 42ο Σύνταγμα των πεζοναυτών, το οποίον μάχεται εις το Βιετνάμ. «Ο πόλεμος αυτός δεν είναι τίμιος» εδήλωσε. Η ομοσπονδιακή αστυνομία καταζητεί τον καθηγητή Μπόουλιγκ.

Δεν προχώρησε πιο κάτω. Απίθωσε την εφημερίδα στα γόνατά του, βολεύτηκε στο κάθισμα κι απόμεινε ασάλευτος.

«Λοιπόν ναι, έτσι έγινε με την πρόσκληση, ακριβώς έτσι. Μόνο που τη συνέχεια δεν την ξέρει κανείς άλλος, έξω από τον ίδιο. Γιατί το «γεγονός» είχε και συνέχεια - δυστυχώς είχε. Ο νεαρός βλαστός της οικογένειας, ο μονάκριβος γιος του, ο Έρνεστ, του ζήτησε το βράδυ στο σπίτι ν' ανακαλέσει τη δήλωσή του. Μάλιστα, ακριβώς αυτό. Κι ούτε λίγο ούτε πολύ, πρόβαλε την απαίτηση να καταταγεί αμέσως και ν' αναχωρήσει για συνάντηση του 42ου Συντάγματος των πεζοναυτών, στο Βιετνάμ.

Θέλησε να του ξηγήσει:

- Παιδί μου, τον πόλεμο τον ξέρω καλά. Τρία χρόνια στα πεδία των μαχών, στα μέτωπα της Ασίας και της Ευρώπης...

Αρνήθηκε ν' ακούσει:

- Πατέρα, σε παρακαλώ, μη με ντροπιάσεις...

- Ορίστε...;

- Μη με ντροπιάσεις. Δεν έχεις αυτό το δικαίωμα, πατέρα, νιώσε το - πρέπει να το νιώσεις...

- Παιδί μου, δεν πρέπει να βιάζεσαι. Άκουσέ με πρώτα...

- Συγχώρεσέ με, πατέρα, μα δε θα σ' ακούσω. Είμαι νέος και...

- Ακριβώς αυτό. Είσαι νέος. Δεν πρόλαβες να ζήσεις - δεν πρόλαβες να στοχαστείς. Είναι φυσικό, πολύ φυσικό. Εγώ πάτησα τα σαράντα πέντε. Θυμάσαι το δώρο σου στα φετινά μου γενέθλια; Υπέροχο! Περηφανευόμουν που ήταν από το γιο μου, από το μονάκριβο αγόρι μου...

- Πατέρα...

- ...από τον Έρνεστ Μπόουλιγκ, το νεότερο. Το μικρούλη σοφό. Την αυριανή δόξα της επιστήμης...

- Πατέρα...

- Ναι παιδί μου. Μη βιάζεσαι. Δεν πρέπει να βιάζεσαι.

- Πατέρα, μην ξεφεύγεις από το θέμα...

- Παιδί μου...!

- Μην ξεφεύγεις από το θέμα. Το απαιτώ, το απαγορεύω. Δεν μπορώ να σηκώσω τέτοια ντροπή. Δεν μπορώ... δεν μπορώ...

- Μήπως με ξέχασες μέσα στην οργή σου, φίλε; Είμαι ο έφεδρος ταγματάρχης των πεζοναυτών, Έρνεστ Μπόουλιγκ, που πολέμησε για την πατρίδα, όσο λίγοι σ' αυτή τη χώρα. Είμαι ο καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου στο πανεπιστήμιο αυτής της πολιτείας, ο επιστήμονας που τιμήθηκε με διακρίσεις, ο ειρηνιστής που αγαπήθηκε σ' όλη τη γη. Συγχώρεσέ με αγόρι μου που θα σου το πω, μα χρειάζεται θαρρώ να προσέξεις μήπως ντροπιάζεις εσύ εμένα...

- Φτάνει, πατέρα. Δεν έχουμε να πούμε τίποτ' άλλο εμείς οι δυο.

- Έρνεστ...!

- Την απόφασή μου την πήρα. Αύριο θα καταταγώ εθελοντής στους πεζοναύτες...

- Παιδί μου...!

- ...θα καταταγώ εθελοντής και θα ζητήσω να με στείλουν αμέσως στο Βιετνάμ. Αντίο, πατέρα.

Βγήκε στο δρόμο.

Περπάτησε, άσκοπα, μέσα στη νύχτα. Περπάτησε πολύ.

«Όχι, Έρνεστ, όχι αγόρι μου. Είναι δύσκολο αυτό που πας να κάνεις, κι ακόμα πιο δύσκολο αυτό που μου ζητάς να κάνω εγώ. Στις ζούγκλες του Ειρηνικού και στις ζούγκλες του Βιετνάμ, πέθαναν και πεθαίνουν νέα παιδιά. Κ' είναι όλα τους παιδιά μου, Έρνεστ. Ναι, αυτό θέλω να το πιστέψεις, είναι αδέρφια σου. Και τους χρωστώ αγάπη, τους χρωστώ στοργή και βοήθεια. Είσαι σοφός, Έρνεστ. Ναι, για την ηλικία σου είσαι σοφός και το παραδέχομαι. Όμως υπάρχουν κι άλλα πολλά που πρέπει να μάθεις. Πολλά. Και το καλύτερο είναι να μην τα μάθεις μέσα στη ζού-

γκλα, φίλε, μέσα στη φωτιά, όπως εγώ. Το καλύτερο είναι να τα μάθεις από τους άλλους, από μένα. Αχ... Έρνεστ... Έρνεστ...».

Στο μπαρ πάσκισε να πιάσει κουβέντα μ' οποιοδήποτε.

Ένωθε την ανάγκη να συζητήσει το ζήτημα με τους άλλους, να τους συμβουλευτεί.

- Κύριοι, σας παρακαλώ... Ακούστε με - μπορείτε να μ' ακούσετε; Λοιπόν είναι ένα θέμα... Θέλω να πω είναι μια περίπτωση...

Δεν του 'δωκε κανείς σημασία. Οι άνθρωποι ήταν πολύ απασχολημένοι, πολύ αδιάφοροι. Όπως στη δουλειά, όπως στο σπίτι τους, όπως πάντα. Ακόμα κι ο σερβιτόρος αρνήθηκε να τον ακούσει. Τόνη λογάρισε μεθυσμένο, κι ας μην είχε προφτάσει να καταπιεί παρά τρεις μονάχα γουλιές από το ουίσκι του, του χαμογέλασε με συγκατάβαση και του σύστησε να πάει για ύπνο.

«Έρνεστ, Έρνεστ... μικρέ μου σοφέ... μικρέ μου ανήξερε...»

Και ήπια. Δίχως συγκρατημό. Δίχως έλεγχο. Πρώτη φορά στη ζωή του.

Το ταξί φρενάρισε.

- Φτάσαμε, κύριε καθηγητά.

- Ορίστε...; Τινάχτηκε.

- Είπα φτάσαμε. Δεν έπρεπε να σκιαχτείτε, κύριε καθηγητά. Δηλαδή πώς αλλιώς να το 'λεγα;

- Ευχαριστώ. Ευχαριστώ πολύ, αγαπητέ μου. Μη στενοχωριέσαι. Δεν είναι τίποτε.

Πλήρωσε. Ο άλλος τον κοιτούσε στο πρόσωπ' οληνώρα.

- Με το συμπάθιο, κύριε καθηγητά μου, αλλά νομίζω πως είστε μεθυσμένος.

- Ορίστε; Όχι, όχι. Όχι μεθυσμένος, το αποκλείω. Κουρασμένος. Κουρασμένος - ναι.

Κατέβηκε από το ταξί.

- Αντίο, αγαπητέ μου.

- Στο καλό. Να προσέχετε πολύ.

Και σε λίγο:

- Κύριε καθηγητά...

- Παρακαλώ...;

- Ήθελα να σας ρωτήσω. Δηλαδή... όχι πως με νοιάζει εμένα-νε - όχι. Όμως ήθελα να σας ρωτήσω, τι σας έπιασε τώρα εσάς

να μπλέξετε με τούτη την... ιστορία; Μπορείτε να διορθώσετε μό-
νος σας τον παλιόκοσμο, ε, μπορείτε;

- Όχι, δεν μπορώ. Δεν μπορώ. Όμως ίσως... Πού ξέρεις; Ίσως
αύριο, μεθαύριο... Ας είναι, δεν πειράζει... θα προσπαθήσω... α-
ντίο αγαπητέ μου.

Τον καθηγητή Μπούλιγκ τον δίκασαν τρία χρόνια και τον έ-
κλεισαν στη φυλακή.

Όμως ο νεαρός Έρνεστ δεν κατατάχτηκ' εθελοντής. Ο νεα-
ρός Έρνεστ έμαθε πολλά κείνο το πρωινό, στο πανεπιστήμιο, α-
κούγοντας ένα σοφό, μεθυσμένο, καθηγητή.

Κι αύριο, μεθαύριο, θα 'ναι αλλιώς. Αύριο, μεθαύριο, θα 'ναι
καλύτερα.

Ο φύλακας απ' τα παλιά

Ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ανώνυμης Εταιρείας «ΟΡΥΧΕΙΑ ΡΑΪΝΧΑΡΤ», του Έσσεν, κύριος Γιόζεφ Ράινχαρτ, απόσωσε την επιθεώρηση στις κεντρικές εγκαταστάσεις παραγωγής και βγήκε από τη μεγάλη κρυστάλλινη πόρτα των γραφείων της Διεύθυνσης, τριγυρισμένος από διευθυντές, υποδιευθυντές, τμηματάρχες κι άλλους ανώτερους υπαλλήλους της Εταιρείας.

Η σύμπτωση το 'φερε ώστε ο αξιότιμος κύριος Γιόζεφ Ράινχαρτ να 'ναι ο πιο ψηλός, πιο παχύς και πιο όμορφος άντρας, από τους κοντά πενήντα που τον συνόδευαν και που σπρωχνόντουσαν, ξεδιάντροπα, πατείς με πατώ σε, ποιος να τότε πλευρίσει για να του ευκηθεί «καλό ταξίδι», στο βάθος όμως μόνο και μόνο για να τραβήξει την προσοχή του.

Κι ωστόσο, εύκολα θα μπορούσε να γίνει φανερό στον καθένα πως όλοι τούτ' οι κόποι τους πήγαιναν στο βρόντο, καθώς ο αξιότιμος κύριος Πρόεδρος, κατηφορίζοντας γοργά, με τον αέρα της υπεροχής, σωστός επίγειος Θεός, είχε το βλέμμα καρφωμένο συνέχεια στον ουρανό, όπου ένας αρρωστιάρης ήλιος ξύπνησ' εντός του τη νοσταλγία, για κάποιον άλλο, ζεστό κι ολόλαμπρο, που στο μακρινό, μαγευτικό νησί της Ρόδου, του τσουρούφλισ' έναν ολάκερο μήνα το κορμί.

Λίγο πιο κάτω περίμενε τ' αμάξι του, μια μαύρη, στραφταλιστή «ρολλς - ρόυς», ειδικής παραγγελίας.

Ο σοφέρ, ντυμένος την επίσημη στολή του, κρατούσε κιόλας ανοιχτή την πίσω πόρτα, έτοιμος να κάνει τη γνωστή κίνηση που, αιώνες αιώνων, υποδηλώνει την υποταγή του ανθρώπου προς τον Κύριο και τους... Κυρίους.

Όμως, - τι παράξενη αλήθεια σύμπτωση - μερικά μέτρα πριν ζυγώσουν στη «ρολλς - ρόυς», πίσ' από το φυλάκιο της εισόδου, ξεπρόβαλε και κατευθύνθηκε πάνω στον όμιλο ένα τεράστιο λυ-

κόσκυλο, κοκαλιάρικο και ψωριασμένο.

Ο κύριος Ράινχαρτ ξαφνιάστηκε και μονομιάς ανάκοψε τη μεγαλειώδη χορευτική πορεία του. Και καθώς οι από πίσω δεν είδαν και δεν κατάλαβαν, έπεσαν απάνω του και τον τσαλαπάτησαν άγρια.

Οι πιο τολμηροί βγήκαν σε λίγο μπροστά και τα 'βαλαν με το σκύλο.

- Ουστ...

- Να χαθείς παλιόσκυλο - κοπρίτη...

- Ουστ, μωρέ. Γκρεμίσου από κει - δεν ακούς;

- Χάσου, βρε ψωριάρη, σου λένε. Άνοιξε το δρόμο να περάσει ο κύριος Πρόεδρος. Ουστ...

Όμως εκείνος, κουνώντας ειρηνικά την ουρά, έμενε καρφωμένος στον τόπο του και δεν έδειχνε διάθεση να το κουνήσει. Τότες ήρθε η σειρά του φύλακα της πύλης. Όρμησε, μ' ένα βαρύ σκουπόξυλο, σημάδεψε καλά και το κατέβασε στο κεφάλι του ζωντανού.

Απανωτά σπαραχτικά ουρλιαχτά ακούστηκαν μονομιάς κι ο σκύλος, αφού γυρόφερε στον τόπο, για λίγο, σα σεληνιασμένος, χύθηκε τέλος ίσια καταπάνω στον αξιότιμο κύριο Γιόζεφ Ράινχαρτ και του τράβηξε μιαν άγρια δαγκωνιά στη γάμπα του δεξιού ποδαριού.

Θεέ μου, τι ξαφνικό...! Τι απρόσμενο...!

Καινούρια ουρλιαχτά, πιο δυνατά κι από του σκύλου, βγήκαν από το στόμα του κυρίου Προέδρου, που, σ' ένα λεφτό ακόμα, γκρεμίστηκε καταγής, ερείπιο, όπως - ας πούμε - κ' η πίστη στις θεότητες, μέσα στο κεφάλι του αρχαίου σοφού.

Στη στιγμή το εργοστάσιο έγινε ανάστα ο κύριος. Άνθρωποι έτρεχαν πέρα δώθε, οπλισμένοι με ρόπαλα και πέτρες, ψάχνοντας το λυκόσκυλο που λες κι άνοιξε η γης και το κατάπιε. Φερμαρίσματα στις γωνιές, σιγανοπερπατήματα, βραιοιές για την αποτυχία, ουρλιαχτά μίσους και πάλι παντομίμα και φερμαρίσμα.

Μόνο ο Χανς Χόιζιγκερ, ο βοηθός φύλακα της πύλης, δε σάλεψε διόλου από τον τόπο του. Τούτος κι απ' όταν είδε τον κύριο Πρόεδρο να κατηφορίζει από τα γραφεία της Διεύθυνσης, τότε που οι άλλοι εργάτες τινάζοντουσαν ορθοί να του βγάλουν το

σκούφο τους και τώρα με το συναγερμό, ξακολούθαγε να μασουλά το μεσημερνό του, ατάραχος, κάτω από το κιόσκι με τη σανιδένια σκεπή, που στέγαζ' ένα παλιοκαιρίσιο ασανσέρ. Μονάχα σαν έβαλαν, σηκωτό, στ' αυτοκίνητό του τον αξιότιμο κύριο Γιόζεφ Ράινχαρτ, - κείνος έσκουζε σα γυναίκα ετοιμόγεννη που τήνε βρήκαν οι πόνοι - κ' είδε τους άλλους, τους διώχτες, ν' απελπίζονται και ν' ανηφορίζουν για τις εγκαταστάσεις, τότες άνοιξε το στόμα του.

- Είσαι καλά κειδά. Μούλωνε. Μούλωνε ακόμα λίγο, να πιάνουν δουλειά και βλέπουμε.

Έριξε τριγύρω μια ματιά πυρετική, έβαλε στο στόμα καινούρια μπουκιά, τη μάσησε με την ησυχία του κ' ύστερα:

- Δε σε ρωτώ πούθε ήρθες και πώς βρέθηκες στην αυλή. Αυτό είναι δικός σου λογαριασμός - τι με νοιάζει; Ένα σου λέω μόνο. Πως τη δουλειά την έκανες σωστά. Πέτυχες διάνα - ούτε βαλτός να 'σουν. Άλλος σε χτύπησε κι άλλον δάγκωσες. Αυτόν που έπρεπε. Κείνονε που μας κλοτσοπατά όσους του δουλεύουμε. Ξέρεις τι σου αποκρίνεται άμα του ζητήσεις το δικίο σου; «Σας παρέχω εργασίαν». Σα να λέει: «Σας δίνω αέρα, οξυγόνο» - ψέματα; Το κατάλαβες αυτό; Όχι. Κι όμως έτσι είναι.

Η δουλειά δεν είναι παραχώρηση τουτουνού σε κείνον, είναι δικαίωμα του ανθρώπου, όπως η ζωή, όπως ο αέρας που αναπνέουμε - νογάς; Μάλιστα, έτσι ακριβώς. Το λοιπόν;

Ανάγειρε κομμάτι, ερεύνησε πάλι τον τόπο γύρω, τάχ' αδιάφορα, και ξανάκατσε.

- Εσύ τώρα θα λες τι θέλω και σου τσαμπουνώ τούτα τ' ακαταλαβίστικα. Η αλήθεια τέτοιος είμαι - να με συγχωράς - λέω πολλά. Όμως το σωστό σωστό. Ποιος τους τη δίνει τη δουλειά - ε, ποιος τους τη δίνει; Την παίρνουν με το έτσι θέλω. Ήτανε δική μας και μας την άρπαξαν, και τώρα, λέει, μας τήνε... παρέχουν - έτσι λένε. Τι μωρέ μας παρέχουν; Το δικό μας έχει που μας το 'κλεψαν, τ' οξυγόνο; Πες τι;

Έφτυσε δυνατά καταγής, καθάρισε το πιρούνι του με την πετσέτα, τ' απίθωσε, προσεχτικά, στο καλάθκι κι απέ κατά το ζωντανό.

- Τι με κοιτάς έτσι; Με σκιάζεσαι - ναι; Λοιπόν, αν έβαλες με

το μυαλό σου πως θα σε προδώσω, κάνεις μεγάλο λάθος. Κάνεις πολύ μεγάλο λάθος. Εγώ σ' αγρίκησ' από την αρχή αφ' όντας κρύφτηκες κειδά και δεν έβγαλ' άχνα - το 'δες, δεν το 'δες; Όστε μούλωνε και μη σεκλητιζεσαι για μένα. Είχες τύχη βουνό. Τύχη βουνό - μήτε σαββατογεννημένος να 'σουνα. Αμέ; Κι όσο για λόγου μου, ξέρεις γιατί το 'ραψα, ε; Γιατί του μοιάζεις. Μα το Θεό. Μόνο που εσύ έχεις το κορμί κοκαλιάρικο και ψωριασμένο, ενώ εκείνος...

Πεινάς; Τι ρωτώ αφού το μάτι σου γυαλίζει; Πάρε τούτη την πατάτα. Σου τη φύλαξα. Δεν είχα τίποτε καλύτερο. Της λέω της γυναίκας μου να βάζει κρέας και μ' αποκρένεται πως το πουλούν με παραδες. Γυναίκες - τι περιμένεις; Όλο γκρίνια.

Η μπουρού της φάμπρικας κάλεσε για δουλειά. Ακόμα λίγο κ' η αυλή ερήμωσε. Ο φύλακας έβαλε τις φωνές από τη σκοπιά. Τόνη ζητούσε για τη βάρδια. Αποκρέθηκε πως δεν απόσωσε ακόμα με το φαϊ.

- Τον ακούς; Σπιούνος. Από τέτοιους άλλο τίποτα. Ας είναι. Τι λέγαμ' εμείς οι δυο; Α ναι, για κείνον. Το λοιπόν... Μα για πέ μου πρώτα, έγινε τίποτα με την πατάτα; Στυλώθηκες κομμάτι; Γλείφεσαι; Κακομοίρη, όσο και να πασκίζεις, δε θα βρεις να καταπιείς παρά μονάχα το σάλιο σου. Το λοιπόν πάψε να γλείφεσαι κι άκου.

Ήτανε τότε. Θέλω να πω στον πόλεμο - μάλιστα. Υπηρετούσα στις ειδικές μονάδες εκγύμνασης πολεμικών σκύλων για τα μέτωπα. Τόνη λέγανε Τζακ. Ήτανε καλός και την περνούσαμε κοτσάνι κ' οι δυο. Όσπου μια μέρα μας φόρτωσαν στ' αεροπλάνα και μας μετάφεραν στο Ανατολικό μέτωπο. Αποστολή μας, να εκπορθήσουμε ένα ρουσικό ορεινό παρτιζάνικο οχυρό.

Κείνο το πρωί... Χαράματα. Στις κορφές των γύρω βουνών ρόδιζε η αυγή. Ήταν ένα πρωινό γιομάτο υπόσχεση για ζωή, για δουλειά, για τραγούδι, ένα πρωινό γαλήνιο σαν πρόσωπο μικρού παιδιού, που κοιμάται τρισευτυχισμένο στην κούνια του κι ονειρεύεται αγγέλους.

Στην ορισμένη απόσταση φορτώσαμε στους σκύλους τις ειδικές ωρολογιακές εκρηκτικές συσκευές και με το σύνθημα τους αμολήσαμε. Το εχθρικό οχυρό έβαζε κιόλας μ' όλα τ' αμυντικά

μέσα του. Τα σκυλιά όρμησαν. Όμως ο Τζακ, ύστερ' από μερικά μέτρα, σταμάτησε και γύρισε πίσω.

Χίλιοι κεραυνοί!

- «Τζακ...! Τζακ, τι κάνεις;» τον μάλωσα. «Τζακ, τρελάθηκες; Τρέξε, τρέξε να προφτάσεις τους άλλους. Οπ... Οπ... οπ...».

Τίποτε! Κείνος με ζύγωσε, μου 'γλειψε τα χέρια κι απόμεινε ασάλευτος μπροστά μου. Αγρίεψα, τον ξαναπαρακάλεσα, τον κλότσησα. Άδικα! Στρώθηκε στο χώμα, έβαλε το κεφάλι πάνω στα μπροστινά του πόδια και με κοιτούσε στα μάτια λυπημένος. Τότες... - άι στην ευχή τι κάθουμαι και τα θυμούμαι τώρα - τότες δάκρυσσα, τον αγκάλιασα, τον φίλησα και σταμάτησα το μηχανισμό της ωρολογιακής συσκευής. Αυτό ήταν. Την άλλη μέρα τον δίκασαν και τον τουφέκισαν. Θέλω να πω μ' έβαλαν να τον σκοτώσω. Λίγο πριν του ριξώ, τα μάτια του καρφώθηκαν στα δικά μου.

Κ' ήτανε κείνα τα μάτια, τα πιο γαλήνια και τα πιο ήμερα, από τα κοντά είκοσι ζευγάρια των αξιωματικών που παραβρέθηκαν στην εκτέλεση. Κ' ήτανε εκείνα τα μάτια, τα πιο γαλήνια και τα πιο ήμερα, απ' όσα γνώρισα σ' όλη τη ζωή μου.

Όσο για μένα, βάζεις με το νου σου - δεν είν' έτσι; Άρπαξα μια μετάταξη στο πεζικό και βρέθηκα, στο άψε σβήσε, στην πρώτη γραμμή του μετώπου, όπου καλοπέρασα για κοντά έξι μήνες.

Αυτά που λες. Αυτά και χαίρω πολύ για τη γνωριμία σου, τώρα που τα είπαμε. Χανς Χόιζιγκερ, τέως εργάτης, τέως στρατιώτης, βοηθός φύλακας προς το παρόν σε τούτο το εργοστάσιο κ' έχει ο Θεός για μεθαύριο.

Η φωνή του φύλακα του 'κοψε τις συστάσεις στη μέση, καθώς ακούστηκε πάλι, βαριά κι άγρια.

- Εντάξει, Φρανς. Έρχομαι. Μην περιμένεις - φύγε. Έρχομαι.

Τον είδε που βγήκε από την αυλή, φορτωμένος το ζεμπίλι του.

- Σήκω. Θα σε λέω Τζακ. Τα μάτια σου είναι ίδια με τα δικά του. Θα σε κρύψω πίσ' από το φυλάκιο και το βράδυ θα σε πάρω μαζί μου. Στο σπίτι ζούμ' εγώ κ' η γυναίκα μου. Είν' Εβραία. Παιδιά δεν έχουμε. Οι δικοί μας την είχαν τότες σε κείνα τα σπίτια για στρατιώτες και... Σήκω.

Κίνησε για το φυλάκιο. Ο σκύλος βγήκε από την κρυψώνα του

και τον ακολούθησε.

Όμως πριν ακόμα κάνουν το μισό δρόμο, άνοιξε ξάφνου η πόρτα των Γραφείων και στη βεράντα εμφανίστηκαν ο φύλακας κι ο Γενικός Διευθυντής.

- Νάτος, κύριε Γενικέ. Τον βλέπετε το σκύλο; Λοιπόν; Βεβαιωθήκατε τώρα πως έχω τα μάτια μου τέσσερα; Ε;

- Γιατί, κύριε Χόιζιγκερ; Γιατί κρύψατε αυτό το παλιόσκυλο;

- Ορίστε; Α, το σκύλο. Όχι. Δηλαδή... ναι. Θέλω να πω είναι μεγάλη ιστορία, κύριε Διευθυντά. Αυτό. Είναι πολύ μεγάλη ιστορία - καταλάβετε;

- Λυπούμαι, κύριε Χόιζιγκερ. Αύριο το πρωί να περάσετε για την καταγγελία της συμβάσεως εργασίας και την αποζημίωσή σας. Καλημέρα σας.

Δεν αποκρέθηκε. Έστρεψε και βγήκε από την πύλη του εργοστασίου. Κατηφόρισε, αργά αργά, στην καφή άσφαλο, με το σκύλο να πορεύεται στο πλάι του.

- Τι σου 'λεγα; Αυτό είναι. Ο αγέρας... η δουλειά... τ' οξυγόνο... Θυμάσαι;

«Σας παρέχω εργασία, κύριε Χόιζιγκερ. Σας αφαιρώ την εργασία, κύριε Χόιζιγκερ. Ζήστε, αν μπορείτε, κύριε Χόιζιγκερ...».

Τα... μυστήρια

Ο καβαλάρης έσυρε με δύναμη τα γκέμια.
Τ' άλογό του όργωσε, με τα πέταλα, το χώμα της αμμουδεράς καταραχιάς, στυλώθηκε στα πισινά, μέσα σ' αδιάφανο κορνιαχτό κι απόμεινε κειδά, ένα λεφτό, να δέρνει τον αγέρα με τα μπροστινά του πόδια.

Τέλος, σαν έπεσε στα τέσσερα, τα ρουθούνια πήραν να ξεφυσούν φωτιές κ' η πυρωμένη ανασαιμιά του να μολεύει, ένα γύρω, το δροσερό βουνίσιο αγέρα.

Ο καβαλάρης ξεπέξεψε με βιάση και χύθηκε πάνω στους χωρικούς.

- Έρχεται... Έρχεται... Τον είδα...

Και τότες, όλο κείνο τ' ανθρωπομάνι, άντρες, γυναίκες, παιδιά, γριές και γέροι, - ένα ολάκερο χωριό - όλος εκείνος ο βουβός κι ασάλευτος σκούρος ανθρώπινος όγκος, τρικύμισε μονομιάς, σαν αγριεμένη μαυροθάλασσα, κι αβγάτισε το μήνυμα του καβαλάρη:

- Έρχεται... Έρχεται...

Κείνος ζύγωσε στους γερόντους, πνιγμένος στον ιδρο και βρόμικος από τον κορνιαχτό που λάσπωσε στο πετσί του.

- Τον είδα... Τ' άλογό του πιλαλά άγρια, σηκώνοντας ένα σύννεφο τη σκόνη. Όπου να 'ναι θα φανεί στο δρόμο του κατάραχου.

Οι χωρικοί ήντουσαν συναγμένοι στο ξέγναντο του Άη Λιά, στο λόφο του Τρέζου.

Πενήντα μέτρα πίσωθέ τους, στις σκάλες του ξωκλησιού, π' ασήμιζε στον αναιμικό ήλιο, άσπρο κάτασπρο, στεκόταν ο παπα Γιώργης, ο ιερέας του χωριού τους, δίχως ράσο και καλυμμαύχι, με τα μαλλιά ν' ανεμίζουν στον αγέρα.

Κι ολομπροστά, ξέμακρ' από την πυκνή σύναξη, στο χεΐλος του μεγάλου βράχου, που ζυγιαζόταν πάν' από τη βαθιά χαρά-

δρα, κατάντικρα στον ανηφορικό δρόμο, καρτερούσε μια γριά.

Μοναχή ολομόναχη, δαρμένη άγρια από τον καμπίσιο νοτιά, να σαλεύει πέρα δώθε, αργά, έτσι που δε θα 'ξερες να πεις αν είναι πλάσμα ζωντανό, για ξέρακας στο χέλος της άβυσσος.

Στον ουρανό σιργιανούσαν μολυβένια σύννεφα, βαριά από τη βρόχινη όργητά τους, π' όμως, προς ώρας, τους έφτανε να κυνηγιούνται στην ουράνια άπλα, μ' άγριο πιλαλητό κατά το βοριά.

Ξάφνου η γριά σήκωσε το δεξί χέρι.

Πέρα κει στην τέλειση του κάμπου και στην αρχή του δρόμου που φίδιζε στην ανηφόρα, ξεχώρισε καθαρά ο κορνιαχτός της πιλάλας.

Η ανθρωπίνη θάλασσα, που τήνε καταλάγιασε, για λίγο, η γαλήνη της προσμονής, τρικύμισε και πάλι, φούσκωσε, βόγκησε και χύθηκε στον κατήφορο, μέχρι τα χείλια του ξέγναντου. Μερικά παιδιά ξεμπρόστησαν πιότερο κ' έφτασαν μέχρι τη γριά.

Μονάχα ο παπα Γιώργης δε σάλεψε.

Ορθός πάνω στην πόρτα του ξωκλησιού, είχε αδράξει τους παραστάτες της, με τα δυο χέρια, και καρτερούσε, γαλήνιος κι αποφασιστικός.

Κι ο κορνιαχτός αβγάτιζε στον ανήφορο. Κι ο καβαλάρης όλο και ξεμετρούσε το φιδόστρατο, ώσπου πρόβαλε, ξάφνου, στο στερνό γύρισμα, ορθός πάνω στο κάτασπρο άτι του, με δίκοχο στο κεφάλι, μακριά ολόξανθη γενειάδα και σταυρωτά φυσεκλίκια στο στήθος του.

Σαν αντίκρισε τη σύναξη, έμπηξε δυνατή φωνή:

- Μεριάστε, συντοπίτες... Μεριάστε και δε βλέπουνε τα μάτια μου... Να μη βρεθεί κανείς στη στράτα μου, για να μην πάει άδικα τ' αδικού...

Η γριά άπλωσε μπροστά τα χέρια.

- Εδώ είμαι, γιε μου. Εδώ είμαι και σε καρτερώ.

Μα κείνος θαρρείς και δεν έβλεπε στ' αλήθεια.

Πέρασε μπροστά της, σα σίφουνας, τήνε γκρέμισε στο χώμα, με τον αγέρα που θρασομάνησε στο διάβα τ' αλόγου πρόγkηξε τους χωρικούς και χύθηκε στο πλακόστρωτο μονοπάτι π' ανέβαζε από το ξέγναντο, ίσα στην πόρτα του ξωκλησιού.

Τα πέταλα του ζωντανού τσακμάκισαν τις στουρναρόπλακες

και τίναξαν, ένα γύρω, χρωματιστές κι ολοφώτεινες σπίθες. Ακόμα μερικές δρασκελιές, ακόμα κάμποση αποκοτιά και το γερό άτι γλίστρησε, περδουκλώθηκε και γκρεμίστηκε χάμου.

Ο καβαλάρης κουτροβάλησε στο χώμα, σούρθηκε με τα τέσσερα κι απέ τεντώθηκε σα λάστιχο, τινάχτηκε ορθός και χύθηκε στον ανήφορο.

Ο παπα Γιώργης άπλωσε μπροστά το δεξί του χέρι.

- Μη βιάζεσαι, Αλέξη Ζαρκάδα. Μη βιάζεσαι.

Ο άλλος καρφώθηκε στον τόπο, γερμένος καταμπρός, με τα σκέλια τεντωμένα, έτοιμος να χυμήξει. Τα μάτια του έβγαζαν φωτιές κι από το ριζάφι του έτρεχ' αίμα.

- Μη βιάζεσαι. Πομόνεψε κομμάτι, Αλέξη Ζαρκάδα. Ν' ακούσεις πρώτα κι απέ δικάζεις.

Ο καβαλάρης δεν αποκρέθηκε αμέσως. Απόμεινε για λίγο συμμαζωμένος κειδά να τηρά κατάματα τον παπά, κοντανασάινοντας σαν αγρίμι που του στήσαν καρτέρι και φτύνοντας το αίμ' από τα χείλια του.

Τέλος στυλώθηκε γερά στο χώμα - σωστό θεριό - και μίλησε:

- Στη χώρα μου μολόγησαν πως την προστατεύεις. Πως τη μάζεψες στο ξωκλήσι, με το παιδί της, και δεν αφήνεις κανένα να τήνε διεί. Όμως εμένα τίποτα δε θα με 'μποδίσει να μπω. Μήτε ράσο, μήτε σταυρός. Μέριασε λοιπόν, παπά. Είναι το στερνό που 'χα να σου πω.

Ο άλλος σάλεψε αργά από τον τόπο του και το ίδιο αργά του αποκρέθηκε:

- Δεν κρατώ σταυρό, Αλέξη Ζαρκάδα. Και μήτε φορώ ράσο. Το καλυμμαύχι μου το 'βγαλα. Κι άμα θες το βγάξω και τούτο.

Είπε και ξεξώστηκε την αντερή του. Την ανέμιση στον αγέρα και την πέταξε μακριά.

- Θα μετρηθείς μαζί μου, Αλέξη Ζαρκάδα. Κι αν μ' ανικήσεις, τότε μπαίνεις. Σε θυμούμαι παλικάρι, κ' είσαι. Το λοιπόν έλα.

Ο καβαλάρης άρπαξε από το κεφάλι του και σβούρισε πέρα το δίκχο. Ξεμασκαλώθηκε, πυρετικά, τα φυσεκλίκια και τ' άπίθωσε στο χώμα.

- Να θυμάσαι πως το ζήτησες μονάχος, παπά. Να το θυμάσαι.

- Εντάξει.

Τώρα ήντουσαν όμοιοι. Με μακριά μαλλιά, μακριά γένια, τετράγωνες, γεροδεμένες πλάτες, σωστά θεριά.

Κι ως πήραν να γυροφέρνουν, μπεχλιβάνικα, με τα κεφάλια κουτουλιστά και το βλέμμα του καθενού καρφωμένο στα χέρια του άλλου, τότες ήταν που τη σύναξη τήνε πλάκωσε βαριά βούβαση, τέτοια που να σ' αφήνει ν' ακούς αλάθευτα τους χτύπους της καρδιάς σου.

Πρώτος ο παπάς σβέρκωσε τον άλλο. Κι όσο να πεις λόγο, τα δυο κορμιά σμιζανε σ' ένα, τα χέρια μπλέχτηκαν σα χταποδίσια πλοκάμια και τα πρόσωπα μελάνιασαν άγρια.

- Δε φταίει, Αλέξη. Ήταν παιδί - πες σκολειταρουδί.

- Ήταν γυναίκα μου.

- Έλειψες πολύ - αυτό λέω.

- Πολεμούσα για την πατρίδα.

- Έλειψες τρία χρόνια...

- Ήτανε γυναίκα μου και το ξαστόχησε.

- Δεν πρόφτασε να σε γνωρίσει. Δέκα μέρες που την παντρεύτηκες και την άφησες μονάχη.

- Ήτανε γυναίκα μου... Εσύ μας στεφάνωσες...

- Γυναίκα...

- Σκάσε, παπά...

- Και παιδί...

- Μ' έναν από δαύτους που εγώ πολεμούσα;

- Με τον άντρα.

Ο άλλος ένιωσε να τότε πνίγει το αίμα του. Έδωκε μια με τους αγκώνες, λευτέρωσε τα χέρια του και γρήγορος σαν αστραπή, άδραξε τον αντίπαλό του από τη μέση, τότε γυρόφερε δυο τρεις φορές και τότε βρόντηξε με δύναμη στο χώμα.

- Άρπα την, παπα Γιώργη...

Μα κείνος δεν παραδόθηκε. Μαζώχτηκε κουβάρι, κουτροβάλησε καταμπρός κι ολάξ αφνα βρέθηκε ορθός, με το στήθος να φουσκώνει άταχτα και τα μάτια να σπιθίζουν φλόγες.

- Φυλάξου, Αλέξη..., βρουχήθη και πριν ο άλλος προφτάσει να το κάνει, γιουρούστηκε καταπάνω του, σα σαΐτα, τότε κουτούλησε στο στομάχι και γκρεμίστηκε μαζί του καταγής.

Τα κορμιά τους ξανάσμιξαν άγρια, τα μπράτσα ξαναμπλέχτη-

καν δυνατά, σα δαγκάνες από σιδερένια μέγκενη, και τα πρόσωπά τους μελάνιασαν πάλι, πνιγμένα στον ιδρώ, βρόμικα και πεισματωμένα.

- Είσαι δυνατός, μωρέ παπά!

- Είμαι.

- Απ' όταν χειροτονήθηκες έχουμε να παλέψουμε έτσι;

- Από τότες.

- Ραχατεύεις - αυτό είναι. Τρως καλά, πίνεις και κρασί από το δισκοπότηρο - αυτό είναι.

Πάλευαν, βογκούσαν άγρια και ξεσυνερίζουνταν ο ένας τον άλλο.

- Δε φουρκίζουμαι. Δεν οχτρεύουμαι. Κρατώ την ψυχή μου στη γαλήνη - αυτό είναι. Ξέρεις πού την έχει ο άντρας τη δύναμη; Στην ψυχή.

Έτσι του αποκρέθηκε, μα τα στερνά λόγια δυσκολεύτηκε πολύ να τα ξεστομίσει, καθώς ο άλλος τον έβαλε από κάτω, μπρούμυτα, και τότε πατούσε με το γόνατο στα νεφρά.

- Βάστα παπα Γιώργη. Δεν το θέλω να παραδοθείς. Σε ξέρω παλικάρι κι ακόμα είσαι. Μόνο ξαναπέ μου κείνο για την ψυχή. Θέλω να τ' ακούσω πάλι. Η ψυχή... Να την πάρει ο διάλος την ψυχή. Να τήνε βράσω την ψυχή - τ' ακούς παπά;

Γρίκισε τα χέρια του άλλου άψυχα και τα παράτησε.

Τινάχτηκε πάνω. Άρπαξε το πιστόλι του από τη ζωστήρα με τα φυσεκλίκια και δίχως να νοιαστεί άλλο για κείνον, χύθηκε στον ανήφορο.

Στ' αφτιά του έφτασε το ουρλιαχτό από τη σύναξη των χωρικών:

- Σκότωσέ την, Αλέξη... Σκότωσέ την να γδικιωθείς την τιμή σου.

Ξεχώρισε ως και τη φωνή της μάνας του:

- Μην τη λυπηθείς, γιε μου. Της πρέπεται, της άπιστης.

Τίναξε μια κλοτσιά στην πόρτα του ξωκλησιού, την άνοιξε διάπλατα κι όρμησε μέσα. Ήτανε ξεσκισμένος ματωμένος, βρόμικος, άγριος σα δαίμονας, φευγάτος από την κόλαση.

Εκείνη καθόταν στο σκαλί, μπρος από την «Ωραία Πύλη», και τον κοιτούσε κατάματα.

Σήκωσε, μονομιάς, το πιστόλι του και τη σημάδεψε.
Δε σιιάχτηκε διόλου και μήτε σάλειψε. Παρακάλεσε μόνο:

- Και το παιδί, Αλέξη. Δε θα 'χει κανέναν. Θα το μισούν. Πρέπει να πεθάνει μαζί μου.

Του φάνηκε πως η φωνή της ερχόταν από πολύ μακριά, από την κορφή ξέμακρου βουνού.

Ανοιγόκλεισε τα μάτια. Τίναξε δυνατά το κεφάλι να λαγαρίσει το νού του και τότες την ξεχώρισε καθαρά.

Τον κοιτούσε πάντα στα μάτια. Μ' ένα βλέμμα δίχως φόβο, δίχως αγωνία. Μ' ένα πρόσωπο καθαίο, γαλήνιο, σχεδόν γελαστό.

Το χέρι του έμεινε ανάερο, δίχως να τολμά.

Τον ξαναπαρακάλεσε:

- Μη μετανιώσεις, Αλέξη. Μη μετανιώσεις. Πρέπει...
«Πρέπει, ναι πρέπει...»

Όμως το δάχτυλο στη σκαντάλη δεν υπακούει. Το μπράτσο δεν υπακούει. Η καρδιά δεν υπακούει...

Αλήθεια... πώς δεν το σκέφτηκε πριν; Πώς δεν το σκέφτηκε μέρες, μήνες, έναν ολάκερο χρόνο πριν; Τούτη δω η γυναίκα, τούτο δω το κορίτσι, τούτο δω το παιδί με τ' άλλο παιδί στην αγκαλιά, πρέπει να υπόφερε πολύ. Πρέπει να υπόφερε. Κι αυτός, τρία χρόνια στο βουνό, έμαθε να συμπαθά κείνους που υποφέρουν. Κ' έμαθε να ξεχωρίζει κείνους που φταίνε.

Το χέρι του έπεσε στο πλάι, άψυχο.

Ένωσε να πνίγεται. Όρμησε στο καγκελόφραχτο παράθυρο του ξωκλησιού και τ' άνοιξε διάπλατα. Χούφτωσε τις χοντρές σιδερόβερρες. Τις έσφιξε άγρια, τις λύγισε, σα να 'ταν από προζύμι, και τις ξεκόλλησε.

Ανάσανε βαθιά. Ανάσανε δυο, τρεις, πολλές φορές. Γαλήνεψε.

«Έχει δίκιο ο παπα Γιώργης. Ήταν παιδί».

Θυμήθηκε την πρώτη νύχτα του γάμου τους, πριν τρία χρόνια. Σαν ήρθε η ώρα να κοιμηθούνε, μαζεύτηκε κουβάρι στην άκρη του κρεβατιού και σπαρταρούσε σκιαγμένη. Πουλάκι άπλερο - δεκαπέντε χρονού - κι αυτός θεριό της Αποκάλυψης. Γέλασε τότες. Γέλασε με την ψυχή του.

«Παιδί» ξανάτε μέσα του και τώρα το πίστεψε δίχως βαρυγκόμια. Κι αυτός που χρώσταγε να την προστατέψει, μακριά.

Έστρεψε καταμπρός.

Καθόταν κειδά μπροστά του και το δάκρυ της μούσκευε τα φασκιά του βρέφους. Πάντα μικροκαμωμένη, πάντα παιδί, πουλάκι άπλερο, ένα κουβαράκι, ένα τίποτα, που έτσι κι άπλωνε το χέρι του, θα μπορούσε να τήνε χουφτώσει, αντάμα και με τ' άλλο, να τη σηκώσει ψηλά και να τη σιργιανίσει σ' ανηφορικό κακοτράχαλο μονοπάτι, τραγουδώντας, ή να τη συντρίψει μέσα στην απαλάμη του.

Έκανε δυο βήματα μπροστά. Απόμεινε μια στιγμή ορθός από πάνω της, ζαλισμένος κι αναποφάσιτος, και ξάφνου λύγισε τα γόνατα, χαμήλωσε κ' έκατσε δίπλα της στα σκαλιά.

- Υπόφερες πολύ - έτσι;

- Σκότωσέ μας...

- Ξεχειμώνιασες μέσα δω. Μέσα σε τούτη την παγωνιά και την αργίλα.

- Σκότωσέ μας...

- Δε σκοτώνω γυναίκα. Τωραδάς το κατάλαβα. Κι ουδέ άλλον κανένα, άμα δε με πολεμά. Αν είχες τουφέκι να με πολεμήσεις, μπορεί να σε σκότωνα.

Την έβλεπε πλάγια. Τα μαλλιά της, λυτά, σωστή χρυσαφένια θάλασσα, χύθηκαν μπροστά και της έκρυβαν το πρόσωπο. Το κορμί της το τάραζαν δυνατοί λυγμοί.

- Τρέμεις. Μη φοβάσαι. Δε θέλω να φοβάσαι.

- Δε φοβούμαι.

- Υπόφερα κ' εγώ. Θέλω να το καταλάβεις αυτό που σου λέω. Υπόφερα πολύ.

Μιλούσε κ' έδενε το πέτσινο κορδόνι της μπότας του, που το ξανάλυνε στη στιγμή.

- Στο βουνό σκεφτόμουν και ξανασκεφτόμουν γιατί το 'κανες; Αποκρίσου μου, γιατί;

- Δεν ξέρω.

- Δεν ξέρεις... Αυτό λέω κ' εγώ. Δεν έφταιξες, για τούτο δεν ξέρεις.

Πήρε βαθιά ανάσα κ' ύστερα:

- Εγώ, που λες, δεν είμαι σαν τότε που με παντρεύτηκες. Εγώ τώρα είμαι άλλος άνθρωπος. Στο βουνό μάθαμε πολλά. Μάθαμε και να ξεχωρίζουμε τους φταίχτες - ποιος φταίει για τούτο, ποιος για τ' άλλο. Αλήθεια σου λέω. Είναι μυστήρια πράγματα που δεν μπορώ να σου τα εξηγήσω τώρα. Ένα μονάχα σου μολογώ, πως δεν έφταιξες εσύ. Το μολογώ και το πιστεύω.

- Τότε γιατί 'σουν τόσο άγριος; Κι ακόμα είσαι.

- Άγριος; Ε... να... Θέλω να πω πάλεψα. Με φούρκισε ο παπα Γιώργης και του 'δωκα να καταλάβει - για τούτο. Ο παπα Γιώργης...! Αλήθεια, γιατί να σε νοιαστεί τόσο;

- Είναι παπάς.

- Παπάς; Και χτυπιούνται οι παπάδες στο μείντάνι με τον καθένα - ε;

Απόμεινε, για λίγο, συλλογισμένος, μ' ένα βαρύ σύννεφο στο μέτωπο κι απέ:

- Καλά, άστον αυτόν. Τον θυμούμαι από παιδί. Τέτοιος τρελός ήταν πάντα του.

Την κοίταξε στα μάτια. Πρώτη φορά που τα σήκωσε στο πρόσωπό της. Ήταν όμορφα, καθώς τότες που τα πρωτόδε στο πανηγύρι του χωριού της. Κι ακόμα πιο γλυκά, έτσι που τα νότιζε το δάκρυ. Κείνη τα χαμήλωσε γρήγορα πάνω στο παιδί που κοιμόταν ήσυχο στην αγκαλιά της.

Τεντώθηκε κι αυτός να το δει.

- Σου μοιάζει.

- Έτσι λέει ο παπα Γιώργης.

- Το λέω κ' εγώ. Ξέρω πως είναι κορίτσι. Θα γίνει όμορφο καθώς εσύ.

Απλωσε το χέρι και της έπιασε το δικό της. Ένα χέρι Κύκλωπα να σφίγγει ένα χέρι πουλιού. Ξεθάρρεψε. Η καρδιά του ζεστάθηκε.

- Θα βγούμε μαζί, Μαρία...

- Μαζί...!

- Θα περπατάς δίπλα μου.

- Έξω καρτερούν να σκοτώσουν το παιδί.

- Θα το κρατώ εγώ.

- Αλέξη...

- Θα το κρατώ εγώ. Τούτο δεν έφταιξε σε τίποτα.

- Αλέξη...

- Θα πάμε στο σπίτι μας. Θα το ξαναφτιάξουμε. Θα ζήσουμε.

Οι τρεις μας, Μαρία. Οι τρεις, μπορεί κ' οι τέσσερις κ' οι πέντε, αν το θελήσεις εσύ. Κι όχι μόνο για τούτο που λογιάζεις, πως σε σπλαχνίζουμε. Και για τ' άλλα. Για κείνα που έμαθα και πάνω, τα μυστήρια. Και γιατί... γιατί μπορώ ακόμα να σ' αγαπώ.

- Αλέξη...

Κείνος τινάχτηκε κιόλας στην πόρτα και την άνοιξε, διάπλατα.

- Πάμε.

Η σύναξη των χωρικών, σα τους αντίκρισε να βγαίνουν από την πόρτα του ξωκλησιού, τρικύμισε μονομιάς, φούσκωσε κ' ετοιμάστηκε να ξεχυθεί καταπάνω τους.

Όμως καθώς αγρίκησε τον άλλο, με το δεξί χέρι να κρατά στην αγκαλιά του το παιδί και με τ' αριστερό να 'χει ζώσει τους ώμους της γυναίκας του, λούφαξε, χώρισε στα δυο, σαν ερυθρά θάλασσα, να τους αφήκει να πορευτούν ανάμεσό της, και τους ακολούθησε βουβή κι απορεμένη.

Στο ξέγναντο του Άη Λιά απόμεινε ο παπα Γιώργης.

Μονάχος μέσα στη βουνίσια ερημιά του δειλινού, ένωσε βαθύτερη την ερημιά της δικής του ψυχής και προσευκήθηκε:

- Συγχώρα με, Μεγαλοδύναμε... Την αγαπώ...

Η ομίχλη

Το τηλεγράφημα έλεγε:

«Αφικνούμαι, σιδηροδρομικώς, εσπέραν Παρασκευής, ώραν 7.30. Στοπ. Παντελής».

Στο σπίτι κείνο τ' απόγευμα έτυχε να βρίσκεται μονάχα το τρίτο παιδί της οικογένειας, ο Σταθάκης, μαθητής της τρίτης τάξης του Δ' Γυμνασίου αρρένων. Στη γειτονιά τότε νομάτιζαν το «σαϊνι» και δε θα δυσκολευόσουν να συμφωνήσεις, φτάνει να τότε τήραζες σε κείνα τα μάτια που σπίθιζαν φωτιές και σε κατακαίγαν και σε κείνο το κορμί, το τεντωμένο σα λάστιχο, έτοιμο να τιναχτεί καταμπρός.

Σα διάβασε το τηλεγράφημα, ούρλιαξε δυνατά από τη χαρά του, έφερε μονομιάς τρεις τούμπες στο πάτωμα, καθώς κλόουν σε τσίρκο, και χύθηκε στο δρόμο, ανεμίζοντάς το ψηλά.

- «Αφικνείται... Αφικνείται... Κυρίες και κύριοι, αφικνείται. Αφικνείται...».

Οι μαγαζάτορες ξεπρόβαλαν, απορεμένοι, στις πόρτες των καταστημάτων τους κ' οι νοικοκυρές στα παράθυρα των σπιτιών.

Ο μπαρμπα Λουκάς ο φούρναρης, τον σταμάτησε πρώτος.

- Τι 'ναι, μωρέ Σταθάκη; Τι 'ναι, μωρέ σαϊνι και σκούζεις έτσι δα; Τσούλησε δυο μέτρα πάνω στην άσφαλτο και φρενάρισε μπροστά του.

- Αφικνείται, μπαρμπα Λουκά. Αφικνείται... Αφικνείται, κατάλαβες;

- Τι 'ναι τούτο πάλε που τσαμπουνάς - ε; Για ξαναπέ το να διώ.

- Το ποιο; Α, το «αφικνείται»; Αφικνείται παναπεί φτάνει. Φτάνει - κατάλαβες; Φτάνει...

- Ποιος φτάνει;

- Ο πατέρας μου.

- Ποιος πατέρας σου, μωρέ δύστυχο;

- Ο πατέρας μου. Ποιος ήθελες, ο Άγιος Βασίλης; Ο πατέρας

μου. Αυτός που μ' έχει γιο του, ο άντρας της μάνας μου. Έρχεται. Το λέει το τηλεγράφημα.

- Χριστός και Παναγιά...

Σταυροκοπήθηκε ο γέρος. Θέλησε να ρωτήσει κι άλλα μα δεν πρόφτασε. Ο Σταθάκης όρμησε στα στενά καλντερίμια του Κουλέ Καφέ, ανεμίζοντας στον αγέρα το τηλεγράφημα, να το πάει της μάνας του, που δούλευε καθαρίστρια στον παιδικό σταθμό.

Πίσω του άφησε τους μαχαλιώτες, σύναξες σύναξες, να συναγρικιούνται πάνω στο θέμα.

- Ο Παντελής, μωρέ.

- Έρχεται!

- Είδες; Ποιος να το 'λεγε πως θα τότε ξαναβλέπαμε;

- Δεκαπέντε χρόνια φυλακή κ' εξορία. Μια ζωή!

- Θαρρώ και τότε βλέπω τωραδά να τότε σέρονουν δεμένο οι χωροφυλάκοι.

- Δεκαπέντε χρόνια...!

- Ας είναι καλά κείνοι που τότε καρφώσαν.

- Λες για τον αντικρινό;

- Δίκιο έχει. Έτσι ξέρω κ' εγώ. Κι όχι μόνο τον Παντελή.

- Πώς για την έφτιαξε τη σπιταρόνα; Άμα κάρφωνες, σε πλέρωναν.

- Γεια στο στόμα σου. Τότε θυμάστε πριν την κατοχή; Ψωμόλυσσας.

- Εεεε... Μας ακούει. Κάθεται πάνω στην πόρτα κ' έχει στημένο τ' αφτί.

- Κι απέ; Λίγες φορές θαρρείς του τα ψάλαν μαχαλιώτες; Ο ίδιος εγώ. Μα τούτος δε λέει να ξεκουμπιστεί να πάει αλλού να ζήσει. Ξεδιάντροπος.

- Παντού τα πάντα Κωστή. Αυτός τότες, αυτός και τώρα. Δίκιο έχει ο γείτονας ο Στάμος. Φύλαγε τα ρούχα σου και τότε βλέπω ν' ακουρμάζεται σάματι κυπριώτικο γομάρι.

- Μην τα λέτε κ' έτσι, μωρέ παιδιά, ακούστηκε κάποιος από πίσω. Για να τότε φυλακίσουν δεκαπέντε χρόνια και τον άλλο - ε;

Ο μπαρμπα Λουκάς τινάχτηκε πάνω. Τα μάτια του γιόμοσαν αίμα.

- Ποιος ήτονε, μωρέ, τούτος π' απηλογήθη; Για μεριάστε κομ-

μάτι να τότε διώ τον άγουρο.

- Εγώ 'μαι, μπαρμπα Λουκά.

- Εσύ; Εσύ, Μανωλιό; Ο δικός μου άνθρωπος; Και σ' έξερα για καλόνε, μωρέ κοπέλι.

- Είμαι.

- Είσαι. Και τότε τι σ' έπιασε, ωρέ, και τσαμπουνάς τετοιαλογής; Τι σ' έπιασε;

- Να με συμπαθάς, μπαρμπα Λουκά. Δεν ήθελα, μα... λένε πως είναι από δαύτους, για τούτο.

- Να μην ακούς, ωρέ, τι λένε. Να μην ακούς τους άλλους, εμένα ν' ακούς. Εσύ 'σαι χτεσινός στο μαχαλά. Σ' έφερα από το νησί, σε πάντρεψα με τη Δενιώ, βρέθηκες, αυτό είναι. Εγώ ρίζωσα από τσιράκι και γέρασα εδωνά. Εμένα ν' ακούς. Το λοιπόν σ' αρωτώ. Τόνε ξέρεις τον άνθρωπο; Συναγορικήθηκες μαζί του; Έπιες ούζο με δαύτονε στην ταβέρνα, να σου ανοίξει την καρδιά του να τη-ράξεις εντός της - ε; Ατηλογήσου.

Ο άλλος λούφαξε. Σκάλισε τη νοτισμένη γης με το τακούνι της μπότας του όμοια με σκολειταρούδι που τ' αποπήρε ο δάσκαλος και δεν αποκρενόταν.

- Βουβάθηκες, ωρέ Μανωλιό; Βουβάθηκες, πατριωτάκι; Το λοιπόν άκου και βάλτα καλά στο νού σου, τα που θα σου κρένω. Εγώ κλέβω στο ζύγι - ναίσκε. Το μολογώ κι ας τ' ακούνε οι κυράδες. Εσύ κλέβεις στον πήχη. Και την Κυριακή προσευκιούμαστε δίπλα δίπλα στην Αγιαβαρβάρα. Εκείνος δεν έκλεβε. Είχε δυο μπράτσα σίδερα και με δαύτα πάσκιζε να κοινομήσει το ψωμί των παιδιών του. Δεν προσευκιόταν στην εκκλησιά, γιατί δεν ήταν αμαρτωλός. Όμως εγώ τον είδα τόσες και τόσες φορές να κλαίει, στο πατάρι του φούρνου μου, για κείνους που τους λείπει το ψωμί. Καλός. Καλός και γλυκός, αυτό σου λέω μόνο.

Τα μάτια του γεροφούρναρη βούρκωσαν για καλά. Σήκωσε την μπροστέλα του και τα σκούπισε.

- Να με συμπαθάς, μπαρμπα Λουκά. Δεν έξερα για τον άνθρωπο.

- Εντάξει. Δεν είπες και τίποτα, δηλαδή. Κ' ύστερα θες και τ' άλλο; Θα τον αγαπήσεις. Εσύ θα τον αγαπήσεις, όπως σε βλέπω και με βλέπεις. Λίγο καιρό και θα τον αποζητάς. Θα τον αποζη-

τάς γιατί 'ναι άντρας σωστός, Μανωλιό μου, όπως είσαι κ' εσύ.

- Φχαριστώ που με λογαριάζεις, μπαρμπα Λουκά.

- Να 'σαι καλά, παιδί μου. Σ' αξίζει.

Τέτοια κι άλλα πολλά συναγρικιόντουσαν οι μαχαλιώτες, συναγμένοι στην κεντρική άσφαλο, την ώρα που ο Σταθάκης έφτασε στο Ίδρυμα.

Κείνη τη στιγμή, πάνω στη μεγάλη βεράντα, γινόταν αγιασμός, με Δεσπότη και τρεις παπάδες.

Το σαίνι όρμησε στην αυλή σκούζοντας:

- Αφικνείται... Αφικνείται... Αφικνείται... Αφικνείται...

Η μάνα του κατέβηκε τρέχοντας τα σκαλιά της βεράντας και τον αγκάλιασε.

- Σούουζζζζ... Αγιασμός γίνεται. Τρελάθηκες; Σούουζζζζ.

- Έρχεται, μάνα, έρχεται ο πατέρας...

- Ε; Ο πα... ο πα... ο πα... Δεν μπόρεσε να πει «πατέρας» και λιγοθύμησε.

Ο Σταθάκης έμπηξε τις φωνές:

- Βοήθεια... Η μάνα μου... Βοήθεια...

Ο κόσμος απaráτησε τον αγιασμό κ' έδραμε να συνεφέρει την κυρα Χριστίνα την καθαρίστρια.

Ο Δεσπότης γύρισε στον παπά της ενορίας.

- Τι συμβαίνει, πάτερ Λάζαρε;

- Ορίστε...; Έρχεται ο Παντελής...

- Ποιος είναι αυτός ο Παντελής;

- Ορίστε; Ο Παντελής; Ο Παντελής... δηλαδή ναι... Θέλω να πω ο Παντελής είναι ένας... είναι ένας... ένας εξόριστος.

Ίδρωσε όσο να το πει ο παπα Λάζαρος.

Ο Δεσπότης δεν αποκρέθηκε. Ξανάρχισε να ψέλνει από κει που σταμάτησε. Όμως σαν είδε πως του φύγαν ακόμα κ' οι ψαλτάδες, το 'κοψε.

- Λοιπόν; Τι θα γίνει τώρα, πάτερ Λάζαρε;

- Ορίστε; Α, ναι. Θα κάνουμε λίγη υπομονή, Σεβασμιότατε. Θα συνεφέρει η κυρα Χριστίνα, θα φύγει με τον Σταθάκη, θα γυρίσει ο κόσμος και θα συνεχίσουμε.

Μιλούσε κ' έδειχνε χαρούμενος ο παπάς. Γελούσε, οληνώρα, τρίβοντας τα χέρια. Ο Δεσπότης χαμήλωσε τα γυαλιά του στη μύ-

τη, τότε τήραξε για πολύ ίσια μέσα στα μάτια κι απέ σκύβοντας καταμπρός.

- Εξόριστος λοιπόν - ναι;

- Πώς είπατε; Δηλαδή... Μάλιστα... Θέλω να πω καλός άνθρωπος... του θεού άνθρωπος, Σεβασμιότατε.

Και καθώς ο άλλος ξακολούθαγε να τότε καρφώνει με το βλέμμα, πιο σιγά, σκεδόν ψιθυριστά, σαν απολογία:

- Ήταν φίλος μου, Σεβασμιότατε. Μεγαλώσαμε στην ίδια αυλή. Μάθαμε γράμματα στο ίδιο θρανίο. Αντάμα πουλούσαμε κουλούρια στο λιμάνι, να ζήσουμε, Σεβασμιότατε. Τον αγαπώ, Σεβασμιότατε. Με καταλαβαίνετε - δεν είν' έτσι, Σεβασμιότατε; Άλλωστε από χριστιανικής απόψεως, Σεβασμιότατε...

Είδε το βλέμμα του άλλου και κόμπιασε.

- Με συγχωρείτε, Σεβασμιότατε...

Στ' άλλα δέκα λεφτά το σπίτι της κυρα Χριστίνας γιόμοσε μαχαλιώτες και σύγκαιρα, τηλεφωνημένοι από τον Σταθάκη, έφτασαν κι ο Γρηγόρης, ο μεγαλύτερος αδερφός του, εικοσάχρονο παλικάρι, τεχνίτης σε γκαράζ αυτοκινήτων, κ' η αδερφή του η Λιάνα, σπουδάστρια της σχολής μαιών.

Ο Γρηγόρης πρόφτασε δεύτερος. Σαν μπουκάρισε στο σπίτι, το πρώτο που ρώτησε ήταν «πότ' έρχεται;»

- Δε θυμούμαι τι μου διάβασες, μωρέ Σταθάκη. Πότε είπες;

- Πότε για;

Ο μικρός ξεδίπλωσε το τηλεγράφημα. «Αφικνούμαι σιδηροδρομικώς Παρασκευήν».

- Και τι 'ναι σήμερα;

- Σήμερα; Παρασκευή...

- Δηλαδή...;

Καινούριο ξάφνιασμα. Καινούρια λιγοθυμιά της κυρα Χριστίνας. Καινούριο ξεπόρτισμα του Σταθάκη.

- Έεεει κόσμε και κοσμάκη... Κόσμε και ντουινιά ανάποδε...

Δρασκελούσε τους στενούς πλακόστρωτους δρόμους της άπλω συνοικίας σα ζαρκάδι κ' έσκουζε δίχως να παίρνει ανάσα. Μπουκάριζε στα μαγαζιά, ανεβοκατέβαινε σκάλες, σταματούσε ως και τα λεωφορεία να πει το μαντάτο στους εισπραχτόρους.

Τέτοια χαρά - τέτοια τρέλα το σαΐνι.

Το βράδυ, σαν έφτασαν στο Σταθμό, βρήκαν να τους ακαρτερούν καμιά κατοσταριά μαχαλιώτες.

Την κυρα Χριστίνα την πήραν τα δάκρυα.

- Ευχαριστώ... Ευχαριστώ πολύ.

- Χρέος μας. Χρέος μας. Της αποκρέθηκε ο μπαρμπα Λουκάς και την αγκάλιασε από τους ώμους.

- Ε ρε Χριστίνα. Αν τον θαμάζω κείνονε μια φορά, εσένα σε θαμάζω δέκα και να το ξέρεις.

Το τρένο έφτασε στην ώρα του. Σταμάτησε στην τρίτη γραμμή. Καινούρια βαγόνια - πεντακάθαρα, στραφταλιστά. Πολλά βαγόνια.

Η Λιάνα κράταγε στα χέρια το μπουκάλι με τον αθέρα κ' είχε τα μάτια καρφωμένα στο πρόσωπο της μάνας της.

- Κουράγιο, μανούλα. Τελειώνουμε.

Κείνη έλεγε και ξανάλεγε:

- Δεκαπέντε χρόνια... Δεκαπέντε χρόνια...

Ο Γρηγόρης φουρκίστηκε.

- Δεκαπέντε χρόνια. Εντάξει, δεκαπέντε χρόνια... Και τι 'ναι δηλαδή δεκαπέντε χρόνια; Η ζωή έχει εκατομμύρια χρόνια.

- Έτσι είναι. Έχεις δίκιο, γιε μου. Όμως μη θυμώνεις... Σε παρακαλώ μη θυμώνεις.

Τη φίλησε.

- Δε θυμώνω, μανούλα. Πώς σου φαίνεται πως θύμωσα; Όμως κ' εγώ... τι θαρρείς; Ήμουν πέντε χρονώ σα μας τον πήραν. Μόλις που τον θυμούμαι. Τώρα είμαι είκοσι. Το λοιπόν θες να σου ξομολογηθώ; Φοβούμαι.

- Μη φοβάσαι παιδί μου. Είναι ο καλύτερος άνθρωπος του κόσμου. Και σου μοιάζει.

Ο Σταθάκης έτρεχε με μερικούς μαχαλιώτες από βαγόνι σε βαγόνι να βρει τον πατέρα του. Στοιχηματούσε πως θα τον γνώριζε.

Όμως το τρένο είχε σχεδόν αδειάσει κι ο Παντελής δε φαινόταν πουθενά. Ο μπαρμπα Λουκάς φώναξ' έναν κουλουρτζή.

- Πιάσε τούτο το δεκάρικο, μωρέ κοπέλι, και κράξε τ' όνομα Παντελής Μακρίδης. Παντελής Μακρίδης - το θυμάσαι;

Κείνος χούφτωσε το χαρτονόμισμα, απίθωσε την τάβλα στο τσιμέντο κ' έμπηξε στριγκιά φωνή:

- Παντελής Μακρίδηνης... Παντελής Μακρίδηνης... Ο κύριος Παντελής Μακρίδηνης...

Δε χρειάστηκε να τεταρτώσει. Στο παράθυρο του βαγονιού που βρισκόταν μπροστά στη σύναξη, ξεπρόβαλε κείνος.

Ήταν ασπρομάλλης, γεροδεμένος, στεγνός στο πρόσωπο και ντυμένος παστρικά. Στα χέρια κράταγε μερικά πακέτα, δεμένα με χρωματιστές νάιλον κορδέλες.

- Εγώ είμαι ο Παντελής Μακρίδης.

Η κυρα Χριστίνα τινάχτηκε μπροστά.

- Παντελή μου...

Κείνος απομακρύνθηκε από το παράθυρο, πήγε στην πόρτα και κατέβηκε γρήγορα γρήγορα τα σκαλιά.

- Χριστίνα...

- Παντελή μου...

Άφησε τα πακέτα να πέσουν στο τσιμέντο και την αγκάλιασε. Οι μαχαλιώτες έκλαιαν και γελούσαν.

«Θεέ και κύριε! Τον γέρασαν τον Παντελή, τον γέρασαν τον ασλάνη!»

Κείνος τραβήχτηκε πρώτος.

- Τα παιδιά;

- Εδώ είναι, Παντελή μου. Να, τούτος είναι ο Σταθάκης.

Γονάτισε και τον κοίταζε στο πρόσωπο. Πολλήν ώρα.

- Κουκλί! Δεν είναι όμορφο, Χριστίνα; Τα ματάκια του γαλάζια γαλάζια, καθώς το πέλαγο της Μακρόνησος, σ' ώρα μπουνάτσας. Γλυκούτσικό μου εσύ. Πουλί μου. Του 'φερα ένα δωράκι Χριστίνα. Δεν είναι ακριβό, μα είναι όμορφο. Στάσου να δεις.

Έψαξε τα πακέτα που βρισκόντουσαν στα πόδια του, ξετύλιξε το πιο μικρό κ' έβγαλε από μέσα μια κουδουνίστρα, απ' αυτές που παίζουν τα βυζανιάρικα στις κούνιες. Τη σήκωσε ψηλά και πήρε να την κουδουνίζει μπροστά στο πρόσωπο του Σταθάκη.

«Κουπεπέ, κουπεπέ

Να 'ρθει ο μπαμπάκας του

Να του φέρει κουραμπιέ...»

Τραγουδούσε και γελούσε δυνατά. Γελούσε με την ψυχή του.

Οι μαχαλιώτες μούδιασαν. Σκουπίσαν τα δάκρυα από τα μάτια τους και κοιτάχτηκαν απορρομημένοι. Κάτι πήγαν ν' ανθιστούν, μα πάλε δίσταζαν να το πιστέψουν. «Πώς γίνεται;».

Κείνος ξαναρώτησε.

- Κ' η Λιάνα;

- Εδώ είναι, Παντελή, Νάτην.

- Πω πω, τυφλώθηκα και δε βλέπω! Η Λιανούλα! Το ξανθούλι μου. Το κοριτσάκι μου το μονάκριβο. Σαν τ' αγγελάκια στις εικόνες της Αγια Βαρβάρας. Σαν τον αφρό της θάλασσας. Σα μόςκος απ' ολάνθιστο κρίνο. Πουλάκι μου. Κορούλα μου. Στάσου να δεις τι σου 'φερα. Στάσου να δεις τι σου 'φερε ο μπαμπακούλης σου.

Ξεδίπλωσε το δεύτερο πακέτο κ' έβγαλε μέσ' από το κουτί, μια μεγάλη κούκλα.

- Ε; Δεν είναι όμορφη; Για δε. Αμα την ξαπλώσεις, κλείνει τα μάτια. Κι άμα τη σηκώσεις, τ' ανοίγει. Βέβαια. Σαν αληθινή. Σαν αληθινός άνθρωπος. Ψέματα; Είναι δική σου. Δική σου, αγγελούδι μου.

Οι μαχαλιώτες έκλαιαν πάλι. Έκλαιαν τον άνθρωπο που χάθηκε. Μαζί τους κ' οι ξένοι που μαζώχτηκαν ένα γύρω κι άκουαν.

Κείνος έδειξε κουρασμένος. Έκλεισε για λίγο τα μάτια κ' έφερε το χέρι στο μέτωπο. Απόμειν' έτσι δυο λεφτά να σαλεύει πέρα δώθε, σα δοντρί δαρμένο από το βοριά.

Γύρω του βουβάθηκαν όλοι. Δεν άκουες μήτε την ανάσα τους.

«Λες να θυμηθεί; Λες;»

Όχι, δε θυμήθηκε. Κατέβασε το χέρι. Είδε μπροστά του τη γυναίκα του. Χαμογέλασε.

- Κι ο Γρηγόρης; Πού 'ναι ο Γρηγόρης;

- Εδώ είναι. Παντελή μου. Εδώ είναι - που να μην ήτανε...

- Ο Γρηγόρης! Γειά σου γιέ μου. Γειά σου παλικαρά Τζιμ Λόντο. Δεν πιστεύω να βυζαίνεις το δάχτυλο - το βυζαίνεις; Του χρόνου θα πας σχολείο και θα σε κοροϊδεύουν τα παιδιά. Βέβαια. Α, να 'ξερες τι σου 'φερα εσένα. Μονάχα να το 'ξερες. Μη, μη, μήνη... Μη βιάζεσαι. Να το λύσω πρώτα. Χρειάζεται προσοχή. Χρειάζεται μεγάλη προσοχή - τ' ακούς;

Ξεδίπλωσε το πακέτο κ' έβγαλε από μέσα μια μεταλλική μη-

χανή τρένου. Την ακούμπησε στο τσιμέντο.

- Λοιπόν; Σ' αρέσει; Είναι αληθινή. Περπατά μονάχη της. Κι όχι μόνο περπατά, παρά και σφυρίζει. Μάλιστα σφυρίζει. Κι άμα βρει εμπόδιο, δεν τσακίζεται πάνω του κι ούτε φρενάρει. Παίρνει στροφή κι αλλάζει δρόμο. Βέβαια. Αλλάζει δρόμο και προχωρεί. Πάντα προχωρεί.

Θέλεις να δοκιμάσουμε; Αμέσως. Πρόσεξε. Πατούμε τούτο το κουμπί. Τούτο δω. Το πατούμε και τίποτ' άλλο. Τίποτ' άλλο.

Πάτησε το κουμπί κ' η μηχανή πήρε να τρέχει στο τσιμέντο της πλατφόρμας του Σταθμού και να σφυρίζει.

Πίσωθ' της πιλαλούσε και κείνος, γελώντας δυνατά κ' εμποδίζοντάς την με το πόδι, έτσι που να την υποχρεώνει να παίρνει στροφές και ν' αλλάζει κατευθύνσεις.

Οι άνθρωποι τραβιόντουσαν στο πλάι να του ανοίξουν τόπο, κ' εκείδά γύριζαν το πρόσωπο προς τα πίσω, το σκέπαζαν με τα χέρια κ' έκλαιαν.

Η κυρα Χριστίνα σπάραζε στην καρδιά. Έσπρωξε τον κόσμο και προχώρησε στην πλατφόρμα. Θέλησε να τον αγκαλιάσει, να τον παρακαλέσει, να τον εμποδίσει, να τον προστατέψει.

Όμως εκεί ήταν που ο Γρηγόρης όρμησε, σα σαΐτα, και την άρπαξε.

- Όχι, μανούλα... Κι απέ, τηρώντας κατά τον άνθρωπο που χοροπηδούσε στο τσιμέντο με τη γλώσσ' απ' έξω:

- Βάστα γερά, πατέρα. Μη σε σκιάζ' η ομίχλη... Το τρένο μας είναι δυνατό και θα μας βγάλει πάλι στον ήλιο. Είμαι μαζί σου, πατέρα. Σ' ακολουθώ... Μη φοβάσαι τίποτε...

Σε λίγο, στο τσιμέντο της πλατφόρμας του Σταθμού, έτρεχαν αγκαλιασμένοι δυο άντρες, γελώντας με την καρδιά τους. Και σ' ένα λεφτό ακόμα, πλάι τους έτρεχε κι ο μπαρμπα Λουκάς. Κ' ύστερα κι άλλοι. Δέκα, είκοσι, πολλοί.

Και το τρένο προχωρούσε μπροστά. Προχωρούσε, σφυρίζοντας, μέσ' από την ομίχλη, ν' ανταμώσει τον ήλιο.

Εξομολόγηση

Αλό. Χόκινς. Ρίτσαρντ Χόκινς, από το Ντάλας του Τέξας. Επιθυμώ να επισκεφθώ το φίλο μου Τζακ Μπέηζχαρτ. Τζακ Μπέηζχαρτ, αριθμός Μητρώου 3665.

- Με συγχωρείτε, κύριε, αλλά η ώρα είναι περασμένη.

- Η ώρα δεν περνά ποτέ. Γιές. Αυτό να το ξέρεις από μένα. Θέλω να πω, η ώρα σταμάτησε κείνο τ' απόγεμα, κάπου εδώ γύρω... Με καταλαβαίνεις, δεν είν' έτσι;

Ο φύλακας του συμμαχικού νεκροταφείου, της μικρής γερμανικής πολιτείας, δεν κατάλαβε τίποτε, από τα «περί ώρας», κατάλαβε όμως, πολύ καλά, πως ο συνομιλητής του ήταν τύφλα στο μεθύσι και πως είχε όλη τη διάθεση για φασαρία.

Άλλωστε, το τελευταίο, το βεβαίωσαν, με «περισσὴν ευγλωττία», κ' οι σφιγμένες γροθιές του, - μεγάλες σαν καρπούζια - που κιόλας πηγαινόφερναν, στο ύψος του προσώπου του, ρυθμικά, σαν μπιέλες πετρελαιομηχανής, έτοιμες να συντρίψουν την άρνηση. Ξεροκατάπτε λοιπόν, χαμογέλασε νευρικά και μισάνοιξε τη βαριά σιδερόπορτα.

- Περάστε, κύριε.

- Θένκχιου. Τζακ Μπέηζχαρτ. Αριθμός Μητρώου 3665.

- Είστε βέβαιος; Θέλω να πω για τον αριθμό. Είστε βέβαιος;

- Ω γιές. Δυο αριθμούς θυμούμαι καλά στη ζωή μου. Του τανκ που οδηγούσα σε κείνη την επίθεση και τούτον δω του φίλου μου.

- Πολύ καλά. Τότε προχωρήστε αριστερά, στο βάθος. Τελευταίο καρέ από το μαντρότοιχο. Σύμφωνοι; Πέμπτος στοίχος. Ο πρώτος τύμβος του στοίχου φέρει αριθμό 3640. Ελπίζω να μη δυσκολευθείτε να βρείτε το φίλο σας.

- Ολράιτ. Θένκχιου.

Ο Ρίτσαρντ Χόκινς σάλεψε το πελώριο κορμί του, δεξιά κι αριστερά, σήκωσε ψηλά το κεφάλι σαν αγρίμι π' οσμίζεται τον α-

γέρα και κίνησε, με φαρδιές δρασκελιές.

Ο άλλος τον άφησε να κάνει μερικά μέτρα κ' ύστερα σβούρισε πίσω του τον «υπαινιγμό».

- Πάντως, για κάθ' ενδεχόμενο, αγαπητέ μου κύριε, να θυμάστε πως είμαι κ' εγώ εδώ, έτοιμος να σας βοηθήσω στην ανάγκη.

Ο Χόκινς καρφώθηκε στον τόπο, με τα σκέλια ορθάνοιχτα. Σε τούτη τη θέση απόμεινε ασάλευτος, για λίγο, κ' ύστερα έστρεψε καταμπρός, με τις γροθιές ψηλά και με κινήσεις βαριεστημένες, καθώς αρκούδι που το χορεύουν σε γειτονιά.

Όμως ίσα την ώρα που ο άλλος ένιωσε το σύγκρου να του πιλατεύει τη ραχοκοκαλιά, κείνος τηρώντας τον, από πάν' ως κάτω, με σιχασιά, σούρωσε περιφρονητικά τα χέλια, του γύρισε την πλάτη και χάθηκε πίσ' απ' τις διπλές σειρές των κυπαρισσιών.

Στο σιντριβάνι σταμάτησε, έβγαλε από την τσέπη ένα κοντόγιομο μπουνάλι ουίσκι και τράβηξε τρεις γερές ρουφηξιές.

«Εμπρός τώρα... Τελευταίο καρέ από το μαντρότοιχο. Πέμπτος στοίχος. Αριθμός 3640».

Προχώρησε παραπατώντας και ψάχνοντας με το νυσταγμένο βλέμμα του.

- Αριθμός 3640. Εκεί. Όχι, πιο πέρα. Μάλιστα πιο πέρα. Εδώ. Αριθμός 3640. Ακριβώς. Το λοιπόν αυτός ο κοντοστούπας κιτριναάρης φύλακας είναι τρομερός. Μα το θεό, είναι. Ετούτος μπορεί να ξέρει απ' όξω τους αρχικούς αριθμούς όλων των στοίχων. Μπορεί κιόλας να ξέρει και τα ονόματα όλων των νεκρών στρατιωτών του απέραντου τούτου νεκροταφείου - ψέματα; Αριθμός 3645. Αριθμός 3650. Πιο κάτω. Αριθμός 3658, 3660, 3663, νάτος... Τζακ Μπέτζχαρτ. Αριθμός Μητρώου 3665. Αλό. Τζακ..., Ρίτσαρδ. Τι μου γίνεσαι, αδερφέ μου;

Έσκυψε πάν' από τον τυμβίσκο, σα για ν' ακούσει την απόκριση του νεκρού συντρόφου κ' ύστερα διπλώθηκε στα δυο, λύγισε τα γόνατα κ' έκατσε κατάχαμα.

- Έρθα, Τζακ. Την ίδια μέρα, όπως από δω και τρία χρόνια - έτσι; Μόνο που φέτος είμαι αποφασισμένος να τελειώνω, φίλε μου. Να τελειώνω, ναι. Ακόμα κι αν θα χρειαστεί να καταπιώ και τις στερνές σταγόνες από το περιεχόμενο τούτου του τεράστιου μπουνκαλιού.

Χμ... Σου μύρισε, Τζακ; Σκοτσέζικο! Βέβαια. Ουίσκι Σκοτσέζικο, η πιο ακριβή μάρκα του κόσμου - γιατί όχι, αφού είμαι πλούσιος; Ετούτο γαργαλά το λαιμό σου πότερο κι απ' όσο τα πλευρά σου ένα κορίτσι σ' επαρχιακό «σπίτι» του Τέξας. Θυμάσαι, Τζακ; Θέλω να πω τα κορίτσια; Χμ, μπερμπαντάκο.

Σήκωσε ψηλά το μπουκάλι κ' έβρεξε το λαρύγγι του με δυο τρεις απανωτές γουλιές, βογκώντας, κάθε φορά, από «ευφροσύνη».

Οι κορφές των γύρω βουνών πήραν να θολώνουν καθώς το σούρουπο κατρακύλαγε τα σκοτάδια του προς τις χαμηλωσιές. Η μόνιμη γαλήνη του νεκροταφείου αβγάτισε προς την κουρασμένη ύπαιθρο.

- Ουμ...! Νέκταρ! Γλιστρά στο λαρύγγι σου σαν μπάλαμο. Έτσι και κολλήσεις το μπουκάλι στα χείλια σου, γίνεσαι βδέλλα. Δε σου κάνει καρδιά να το τραβήξεις - μάλιστα.

Το λοιπόν, Τζακ, τώρα που κατάπιαμε το μισό και πάνω, μπορούμε να κουβεντιάσουμε το ζήτημα. Πρέπει, Τζακ, - πίστεψέ με, πρέπει. Που λες, αδερφέ μου, οι δικοί σου είναι... Είναι πολύ... δυστυχισμένοι... Μάλιστα αυτό. Δυστυχισμένοι.

Δώδεκα χρόνια μετά, δεν μπορούν ακόμα να συνεφέρουν, να πιστέψουν πως σ' έχασαν.

Ο περήφανος μίστερ Γιόναθαν Μπέιζχαρτ, ο πατέρας σου, ο μεγαλοβιομήχανος αεροπλάνων του Ντιτρόιτ, τσάκισε, σα σαρακοφαγωμένο πλατάνι, και δείχνει να σκιάζεται τους ανθρώπους.

Η μίσες Ελιζαμπεθ Μπέιζχαρτ, η μητέρα σου, η παγκόσμια καλλονή, που τα «πάρτι» της στη Νέα Υόρκη ξεσήκωναν, κάθε χρόνο, ολάκερη την κοσμική Υφήλιο, τυφλώθηκε από το κλάμα και ζει μέσα σε πηχτό σκοτάδι, με την ανάμνησή σου.

Ο αδερφός σου, ο Ρόμπερτ Μπέιζχαρτ, το καμάρι του πατέρα σου, ο φοβερός μπιζνεσμαν, παράτησε τα πάντα και δημοσιογραφεί στους Τάιμς, με καθημερινά, πύρινα, άρθρα ενάντια στους εμπόρους του πολέμου.

Κ' η Τζέην, το κορίτσι σου, - δροσοσταλίδα την έλεγες, θυμάσαι; - η Τζέην, που λες, η Τζέην το κορίτσι σου, ακούς...; Άι στην ευχή, Τζακ..., δεν μπορώ... δεν μπορώ μήτε και φέτο... Ν' αλλάξουμε κουβέντα, να πούμε τίποτ' άλλο - ναι τίποτ' άλλο...

Έριξε πίσω το κεφάλι του, σφιχτοσφάλισε τα μάτια, δάγκωσε με δύναμη τα χείλια κι απόμεινε κειδά να κοντανασαίνει βαριά σαν κουρασμένο ζώο. Τέλος θυμήθηκε το μπουκάλι, το σήκωσε ψηλά, τ' άρπαξε στο στόμα, με μανία, και μονάχα σαν του κόπηκε η ανάσα, το ξεκόλλησε από τα χείλια του.

Τώρα ήταν πιο ήρεμος.

- Τζακ... Θυμάσαι, αδερφέ μου; Κείνο το βράδυ ήσουν ο καλύτερος. Πάντα ήσουν ο καλύτερος, Τζακ. Ήπιες πολύ. Έπινες δίχως ανάσα. Τα κορίτσια σε φιλούσαν με τη σειρά κ' εσύ τα ορμήνευες να 'ναι περήφανα που τους δόθηκε η ευκαιρία να φιλήσουν το γιο του Μεγάλου Γιόναθαν Μπέτζχαρτ. Τον δευτερότοκο γιο του, το μικρούλη Τζακ, το καμάρι της μάνας του, της κυρίας Ελιζαμπεθ Μπέτζχαρτ.

Και γελούσες, αδερφέ μου. Γελούσες με την καρδιά σου. Και ξόδευες να κερνάς σαμπάνια στους θαμώνες του πανδοχείου της «Μαύρης αλεπούς». Κ' εκείνοι... Εκείνοι κατάπιναν το ποτό κι ορθάνοιγαν τα μάτια, διαβάζοντας στην ταυτότητά σου πως ήσουν στ' αλήθεια ο Τζακ Μπέτζχαρτ. Ο Τζακ Μπέτζχαρτ, ο δευτερότοκος γιος του Μεγάλου Γιόναθαν Μπέτζχαρτ, τ' αρχοντόπουλο - για φαντάσου;

Ήσουν απόλαυση, φίλε μου. Απόλαυση. Το θυμάσαι - έτσι; Όχι, θέλω να το θυμηθείς. Θέλω να το θυμηθείς, δίχως αντίρρηση. Το θέλω, Τζακ, με καταλαβαίνεις, το θέλω. Αυτό. Αυτό και τίποτ' άλλο... Αυτό ακριβώς...

Σήκωσε το μπουκάλι και ξεδίψασε για μιαν ακόμα φορά. Έβρισε δυνατά τα χαροπούλια, που έκρουζαν εκεί πολύ κοντά, μέσα στα κυπαρίσσια, και ξανάπιε χορταστικά. Τα μηλίγγια του χτυπούσαν άγρια και το πρόσωπο καθρέφτιζε βαθιάν απόγνωση, ανάκατη με λύσσα.

Τον φάνηκε πως του μίλησαν.

- Τι πράμα...; Ποιος...; Α, εσύ 'σαι, Τζακ, γειά σου. Ε;... Το ζήτημα;... Όχι το ζήτημα, Τζακ, όχι αυτό, σε παρακαλώ, ας τ' αφήσουμε... Ας τ' αφήσουμε για του χρόνου...

Όχι... Όχι σου λέω, Τζακ, μην επιμένεις, δε το θέλω... Για σέν' αδερφέ μου, για σένα κι όχι για μένα - τ' ακούς; Μη. Μην επιμένεις, Τζακ, σε παρακαλώ... Μην επιμένεις... μήνηηη...

Τινάχτηκε πάνω, με τις γροθιές σφιγμένες, άγριος σα διάβολος φευγάτος από την Κόλαση, έτοιμος να συντρίψει και να συντριφτεί.

Και ξάφνου, ολότελ' αναπάντεχα, πήρε να γελά, μ' ένα γέλιο δαιμονικό, μ' ένα γέλιο που θα 'σκιαζε και το πιο απόκοτο αγρίμι της ζούγκλας. Και καθώς οι γύρω κορφές αβγάτισαν την ηχώ, έμοιαζε σάμπως να γελούσαν οι νεκροί, μ' εν' απόκοσμο ξέσπασμα, σε μιαν ειρωνική Συμφωνία.

Όταν ηρέμησε, το πρόσωπό του ήταν μουσκεμένο στο δάκρυ. Γονάτισε, μ' αργές κινήσεις, αγκάλιασε, με τα δυο χέρια τον τύμβο, κι απίθωσε το κεφάλι πάνω του. Το ψυχρό μάγμαρο του δρόσισε το πυρωμένο μάγουλο και του 'φερε σύγκρυο σ' ολάκερο το κορμί. Κι αυτό το αίσθημα καταράχνησ' εντός του λυτρωτικό και του γαλήνεψε νου και καρδιά.

Η φωνή του ακουόταν τώρα, στο σκοτάδι, σταθερή, αράγιστη:
- Τζακ... Σε γελάσανε, αδερφέ μου...

Ο κόσμος δεν έγινε πιο όμορφος, όπως πίστευες πως θα γινόταν μετά τον πόλεμο. Ο κόσμος έγινε πιο βρόμικος. Κ' εγώ δε σου 'πα την αλήθεια, Τζακ. Σου 'πα ψέματα. Τρία χρόνια τώρα έρχομαι και σου αραδιάζω ψέματα - ναι.

Ο Γιόναθαν Μπέτζχαρτ δεν τσάκισε - όχι δεν τσάκισε διόλου. Ο Γιόναθαν Μπέτζχαρτ εξακολουθεί να κατασκευάζει αεροπλάνα - μάλιστα. Και κείνα εξακολουθούν να φυτεύουν βόμβες στα κεφάλια των ανθρώπων στην Ασία και στην Αφρική - μάλιστα.

Κ' η μητέρα σου, η κυρία Ελιζαμπεθ Μπέτζχαρτ, δίνει πάντα τα χρονιάτικα πάρτι της, στη Νέα Υόρκη. Τα ιστορικά πάρτι της κυρίας Μπέτζχαρτ. Κείνα που εσύ τα νομάτιζες «ραντεβού των λεοπαρδάλεων», - το θυμάσαι, Τζακ; Στο φετεινό ήμουν προσκαλεσμένος κ' εγώ. Η μητέρα σου θέλησε να μου συστήσει ένα στρατηγό του Χίτλερ. Αλήθεια σου λέω, Τζακ. Έναν απ' αυτούς που μας πολέμησαν στη Νορμανδία.

Του γύρισα την πλάτη. Μάλιστα, εγώ, ο έφεδρος λοχίας του 5ου λόχου, του 2ου Τάγματος των πεζοναυτών, Ρίτσαρντ Χόκινς, του γύρισα την πλάτη. Κ' η μητέρα σου, η κυρία Ελιζαμπεθ Μπέτζχαρτ, με μάλωσε. Αλήθεια σου λέω, με μάλωσε. Μου 'πε πως... «επιτέλους θα 'πρεπε κάποτε να γίνω κ' εγώ άντρας». Τ' άκουσες

αυτό, Τζακ; «Άντρας». Έτσι είπε, «άντρας».

Κι όσο για την Τζέην... Η Τζέην είναι... γυναίκα μου. Μάλιστα, η Τζέην είναι γυναίκα μου... Την παντρεύτηκα πέντε χρόνια μετά το θάνατό σου. Την αγαπούσα, σαν τη ζωή μου.

Όλο τούτο τον καιρό κοιμάται μαζί μου. Μου 'κανε κ' ένα παιδί, τον Μάθιου. Είναι καλή. Πολύ καλή. Είναι άγγελος.

Όμως... Όμως... η Τζέην δε μ' αγαπά... Μάλιστα. Η Τζέην, η γυναίκα μου, δε μ' αγάπησε ποτέ. Ποτέ... Ποτέ...

Της έφτιαξα την ωραιότερη φάρμα του Ντάλας. Της αλλάζω τ' αυτοκίνητο κάθε χρόνο. Δεν της μίλησα πικρά ούτε μια φορά μέσα στα επτά χρόνια. Ούτε μια φορά. Ακόμα και σαν έτυχε να 'μαι μεθυσμένος. Μάλιστα, ακόμα και τότε. Ακόμα και τότε...

Όμως, μ' όλο τούτο, η Τζέην δε μ' αγαπά... Γιατί αγαπά άλλον. Εσένα. Μάλιστα, εσένα Τζακ. Εσένα...

Ανάγειρε από τον τύμβο. Πήρε βαθιάν ανάσα κ' ύστερα, σα ν' άδειαζε την ψυχή του:

- Αύριο θα 'ρθει εδώ. Αλήθεια σου λέω Τζακ. Θα 'ρθει. Θα τη φέρω εγώ. Της πρότεινα να ταξιδέψει μαζί μου φέτος, στην Ευρώπη, και δέχτηκε. Για να σε δει. Κατάλαβες, αδερφέ μου; Για να σε δει. Ακριβώς αυτό...

Θα σου τη φέρω το πρωί. Εγώ μονάχος. Μάλιστα, εγώ μονάχος... Κ' ύστερα θα την... περιμένω. Θα την περιμένω... Ολάκερο το πρωινό... Κι ολάκερη τη μέρα... Κι ολάκερη τη ζωή μου, αν χρειαστεί. Θα την περιμένω...

Αντίο, Τζακ. Δε θα ξανάρθω. Δε θα ξανάρθω... ό,τι κι αν γίνει. Αντίο, για πάντ' αδερφέ μου... Θα σε θυμούμαι...

Ο φύλακας του συμμαχικού νεκροταφείου άκουσε τα βήματά του ν' απομακρύνονται, αργά αργά, μα δε σάλεψε από τη θέση του. Κρυμμένος, τόσην ώρα, δυο στοίχους πιο κάτω, αφουγκραζόταν κ' έκλαιε βουβά μέσα στο σκοτάδι.

Ήξερε κι αυτός πολύ καλά τον πόλεμο.

Ένας σταυρός για το νόθο

Ο Βίλχελμ Κέρτιτς, ο ασουλούπωτος κιτρινιάρης Γερμανός οδηγός της ασουλούπωτης μαύρης «Μερσεντές», μπόρεσε επιτέλους να ξεσπάσει.

Είχε μόλις δυο λεπτά που πέρασε τον έλεγχο στους Ευζώνους κι αναθυμόταν, ξεκαρδισμένος τώρα στα γέλια, τον τρόπο των Ελλήνων τελωνειακών, την ώρα που βάλθηκαν να ξετάσουν τα έγγραφα που τους παράδωσε.

- Πώς...; Μας συγχωρείτε κύριε... αλλά...

- Στη διάθεσή σας κύριοι.

- Σορός...;

- Ακριβώς, κύριοι.

- Πεθαμένος...;

- Πτώμα, κύριοι.

- Άνθρωπος...;

- Μάλιστα, κύριοι.

- Μααά... Δηλαδή... θέλω να πω πως «αι σοροί» διακομίζονται, συνήθως, αεροπορικώς.

- Προτίμησε τ' αυτοκίνητο. Δηλαδή... θέλω να πω, όχι αυτός, η εταιρεία μας. Τ' αεροπλάνο είναι ακριβότερο, κύριοι.

Τα έγγραφα' άλλαξαν χέρια.

Ο ψηλός, ξερακιανός, προϊστάμενος ελεγκτής, τ' απίθωσε στην αγκαλιά του κοντοστούπα υφιστάμενου, άνοιξε το γιακά στο στήθος κ' έφτυσε στον κόρφο του, τρεις φορές.

Ο άλλος τα 'πιασε, από την άκρη, με τον «μέγα» και τον «δείχτη» κ' ήτανε να τότε κλαις, καθώς τα κράταγε κρεμασμένα μπροστά του και τα τήραζε, με γουρλωμένα μάτια, σα να 'βλεπε το πρόσωπο του πεθαμένου.

Κωμωδία τραγική...!

Τέλος, με τα πολλά, η δουλειά έγινε σωστή, το φορτίο «ηλέχθη», τα έγγραφα σφραγίστηκαν, δόθηκε η άδεια εισόδου στο

ελληνικό έδαφος κ' η «Μερσεντές» κατευοδώθηκε, μ' αριές ευκές για «ζωή σ' εμάς» και πυκνά ξόρκια.

Ο χοντρο Βίλχελμ - έτσι τότε νομάτιζαν στο εργοστάσιο που δούλευε, στη Στουτγάρδη - έπνιξε το τρανταχτό γέλιο του και τήραξε στο δεξί, πλαϊνό, καθρέφτη της «Μερσεντές», σα να φοβήθηκε μη τον άκουσαν από το φυλάκιο, που 'ταν ακόμα εκεί πίσω του, πολύ κοντά.

Στη μέση της καρότσας κείτονταν, στεριωμένο γερά, τ' ορθογώνιο κασόνι με τη «σορό» του πεθαμένου. Οι καινούριες μολυβδοσφραγίδες γυάλιζαν φρεσκοπατημένες από την τανάλια της μεθοριακής Τελωνειακής Υπηρεσίας.

Ο Βίλχελμ το τήραξε, για μιαν ακόμα φορά, μέσ' από το κρύσταλλο που 'τανε πίσω του:

- Φτάσαμε, φίλε.

Το 'πε αυτό, σα να το χρώσταγε, κι απέ έστρεψε στο πλάι. Το βλέμμα του σιργιάνισε στην άπλα του τοπίου.

Φθινοπωριάτικο δειλινό. Ο ορίζοντας, στο βάθος, πυρπολημένος από λαμπρή μυριόγλωσση φωτιά, π' όλο και θρασομανούσε, τινάζοντας τ' αφήλου τ' άσβηστα βεγγαλικά της.

Κρεμεζιά σύννεφα, στολισμένα στις άκριες τους από ψιλοκεντημένες, γαλάζιες και πορτοκαλί, νταντέλες με χρυσαφιά κρόσια, στεφάνωναν, ένα γύρω, τις κορφές των βουνών.

Ψηλές κι αντρειωμένες λεύκες, αραδιαστές ζερβόδεξα του δρόμου, σάμπως τιμητική φρουρά του, «έραιναν» την άσφαλτο, με τα μαραμένα κιτρινογάλαζα φύλλα τους, που πριν ριχτούν στην αγκαλιά της γης, ταξίδευαν, αφρόντιστα, στην αγέρινην άπλα, ξωτικές πεταλούδες, λίγο πριν χωνευτούν στη δολερή πυρά, που υπόσχεται ζωή και χαρίζει, άσφαλα, το θάνατο.

Στα ζερβά, η λίμνη, μόλις είχε χαμηλώσει τα βλέφαρά της, έτοιμη να τυλιχτεί στα πέπλα της ονειροφαντασίας και του στοχασμού, νανουρισμένη από γλυκόλαλες νεράιδες και ξωθιές. Κι ολούθε, να ξεχυέται και ν' αβγατίζει μια γαλήνη που σε τύλιγε, απαλά και στοργικά, στα πουπουλένια μπράτσα της και σε πότιζε, ίσαμε την καρδιά κ' ίσαμε τα μεδούλια, με μια γλυκιά νάρκη και μιαν ανεμελιά, που στη στιγμή σε βάφτιζαν καλόνε, σάμπως παιδί.

Ο χοντρο Βίλχελμ παράτησε το τιμόνι κ' έτριψε τα χέρια.

- Γκουτ... τσίριξε, συνεπαρμένος από την ομορφιά, κι απέ στον πεθαμένο:

- Φτάσαμε, καμαράντ. Φτάσαμε.

Αυτό είτε, μα δεν πρόφτασε να δευτερώσει. Η απότομη στροφή βγήκε μπροστά του απρόσμενα κ' η απελτισμένη παρατιμονιά του έριξε τη «Μερσεντές» πάνω στα βράχια της αντίθετης πλευράς.

Στην αρχή του φάνηκε πως έβλεπε τα πράματα μέσ' από θαμπό τζάμι. Όμως, λίγο λίγο, το βλέμμα του ξαστέρωσε.

Ψάχτηκε πυρετικά και βεβαιώθηκε πώς το μόνο σημείο που του πονούσε στο κορμί ήταν το δεξί του πόδι, λίγο πιο κάτ' από το γόνατο. Βγήκε από την αστραπατσάριστη πόρτα και βάλθηκε να ξετάζει τη «Μερσεντές».

Τ' αριστερό φτερό της σφηνώθηκε στο βράχο και τσαλακώθηκε άγρια. Όμως για τον τροχό και τη μηχανή θα μπορούσε να πάρει όρκο πως δεν έπαθαν τίποτα.

Μάσησε δυο τρεις, απανωτές, βρισιές και πήγε πίσω. Δυσκολεύτηκε κομμάτι ν' ανοίξει το διπλοπόρτι της καρότσας. Εδώ τα πράματα ήταν σοβαρότερα. Το κασόνι έγερνε λιγουλάκι στο πλάι, οι πέτσινες τιράντες που το κράταγαν έσπασαν και - πράμα παράξενο - το καπάκι του τινάχτηκε κ' έπεσε δίπλα.

Μονάχα ο πεθαμένος δεν... έπαθε τίποτα. Τούτος κείτονταν τ' ανάσκελα, με τα μάτια σφιχτοσφαλισμένα και τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος, όπως από ξαρχής.

Ο άλλος, δίχως να το πολυστοχαστεί, κ' ευχαριστημένος, στο βάθος, που η ατυχία του ξέσπασ' εκεί, όπου δεν μπορούσε να κάνει μεγαλύτερο κακό, βάλθηκε να συγυρίσει την καρότσα.

Όμως, σα ζύγωσε το νεκρό, πρόσωπο με πρόσωπο, αισθάνθηκε κακόκεφος κ' έτσι σαν κουρασμένος, από ξενύχτικη, σκληρή, δουλειά στο εργοστάσιο.

Έκατσε κατάχαμα κι άναψε τσιγάρο.

Δυο χορταστικές ρουφηξιές του ζέσταναν τα σωθικά και μέρεψαν εντός του την κιοτεμένη διάθεση. Ξανακοίταξε, θαρρετά, τον πεθαμένο στο πρόσωπο και χαμογέλασε.

- Εσύ 'σουνα το λοιπόν, καμαράντ; Χαίρω πολύ που σε γνώρισα. Δε σου το κρύβω πως είχα την περιέργεια να σε δω, μα 'λεγα

πως αυτό θα γινόταν στην κηδεία σου κι όχι έτσι ξαφνικά, μεσοστρατίς. Βλέπεις, τα πράματα, καμιά φορά αλλιώς τα λογαριάζουμε κι αλλιώς μας έρχονται, ψέματα; Τι να πεις;

Ξανάφερε το τσιγάρο στα χείλια και δίχως να καταλάβει το γιατί, ένωσε ξάφνου την ανάγκη να ξακολουθήσει την κουβέντα.

- Χμ. Είσαι και νέος. Δηλαδή τι νέος, παιδί θα 'τανε σωστότερο να πω. Παιδί! Μου 'πανε πως η μηχανή, στο εργοστάσιο, σου 'φαγε το πόδι. Έτο' είν' αυτές, τις ξέρω καλά. Χρειάζεται προσοχή. Μα συ δεν τις ήξερες και στις φλέβες σου έβραζε το αίμα, ψέματα;

Έφτυσε στο πλάι, σα να του 'φερε σιχασιά ο καπνός, έσβησε το τσιγάρο καταγής, μ' αργές κινήσεις, και τράβηξε από τη μέσα τσέπη της πέτσινης μπλούζας του ένα πλακέ μπουκάλι με δυνατό ποτό. Ήπιε.

- Η αλήθεια, κιότεια κομμάτι καθώς σ' αντίκρισα ξαφνικά, μα τώρα μου πέρασε. Μια ιδέα είν' όλα, - ψέματα; Τι θαρρείς δηλαδή; Εδώ που σκιάζεσαι εδώ και ξεθαρρεύεις, - αυτό είναι. Πάντως, να το ξέρεις, υπάρχουν και χειρότερα. Εμένα που με βλέπεις, τα μάτια μου έχουν ιδωμένα στον πόλεμο, κατοσταριές κορμά ετοιδás ξαπλωμένα μπροστά μου. Τ' ακούς αυτό; Κι όχι μέσα σε νεκρόκασα, με τα καλά τους, καληώρα εσύ, παρά καταγής, μέσα στα λασπονέρια και τα χιόνια, τουμπανιασμένα, για μισοφαγωμέν' από τ' αγρίμια. Μάλιστα.

Ξανάπτε χορταστικά, σκούπισε με την ανάστροφη της απαλάμης τα χείλια κι απέ, πλαταγίζοντας τη γλώσσα:

- Αλήθεια, τι μ' έπιασε τώρα εμένα και κάθουμαι και σου κουβεντιάζω; Ξέρω κ' εγώ; Μπορεί γιατί... Χμ. Γελώ, έτσι καμαράντ; Ξέρεις γιατί γελώ; Γιατί λογιαζώ πως, αν σου 'μπιστευτώ εσένανε το μυστικό μου, θα το κρατήσεις.

Αστείο, έτσι; Το λοιπόν ναι, έχω ένα μυστικό. Στον Γιόχαν δεν το 'πα βέβαια. Ποιος είναι ο Γιόχαν; Ο συνάδελφος οδηγός τούτης της γουρούνας της «Μερσεντές». Σαν έμαθα πως θα σ' έφερνε στο Λαγκαδά* έπεσα στα πόδια του και του κλάφτηκα, να μου

* Το διήγημα είναι φανταστικό. Στη θέση του Λαγκαδά θα μπορούσε να 'ναι οποιαδήποτε άλλη πολιτεία της Ελλάδας.

δώκει τη σειρά του. Του 'ταξα και χρήματα. Έτσι τον κατάφερα στο τέλος.

Ήθελα, που λες, να ξαναδώ την πατρίδα σου. Κι όχι μονάχα τη μεγάλη, παρά και τη μικρή, το χωριό σου.

Κι ακόμα ήθελα να ξαναδώ... Ήθελα να ξαναδώ και κείνη. Πού ξέρεις, μπορεί και να με θυμηθεί. Να με γνωρίσει.

Ήπια ξανάς. Έριξε πίσω το κεφάλι και σφιχτοσφάλισε τα μάτια. Η φωνή του, αλλαγμένη βαθιά, έμοιαζε τώρα να 'ρχεται από πολύ μακριά, από τα περασμένα:

-...νύχτα χειμωνιάτικη, παγερή. Το φως του φακού μου έπεσε στο πρόσωπο ενός κοριτσιού, που λούφαζε στη ρίζα ψηλού μαυτρότοιχου και το τύφλωσε. Στα χέρια του κράταγε

- Είσαι παριζάνα; τη ρώτησα.

- Για.

Στήριξα το στάγιερ στο στήθος της. Δε σάλεψε. Ξακολούθαγε να κοιτά ψηλά, για ν' αποφύγει το δυνατό φως του φακού. Όπλισα. Δε σκιάχτηκε. Μονάχα χαμογέλασε κ' έκλεισε τα μάτια.

Τότες της πέταξ' από τα χέρια κουτί και πινέλο και την πήρα μαζί μου. Τη συνόδεψα στο σπίτι της.

Γιατί το 'κανα; Μήτε και τώρα δε θα 'ξερα να πω. Γιατί;

Τ' άλλο πρωί την είδα στ' αντικρινό πεζοδρόμι. Με περίμενε. Πήγα. Αγαπηθήκαμε. Ύστερα με πέταξαν στ' Ανατολικό μέτωπο.

Απόμεινε βουβός, με τα μάτια κλειστά πάντα και το καρύδι του λαιμού του να παίζει, εκεί ψηλά, κάτ' από το πηγούνι του.

Ένα μεγάλο, διπλό, καμιόνι φρενάρισε δίπλα, μ' άγριο τσιριχτό, και τον συνέφερε. Ο οδηγός του μίλησε στη γλώσσα του.

«Όχι, δε χρειαζόταν βοήθεια, δε χρειαζόταν» αποκρέθηκε, δίχως να σαλέψει κι απέ, με το βλέμμα καρφωμένο πέρα στο βάθος του ορίζοντα:

- Ήτανε παιδί. Τα μάτια της είχαν το χρώμα της γαλήνιας θάλασσας και τα μαλλιά της τη λαμπράδα του φρεσκοπλυμένου σταχυού. Τήνε λέγανε Μαρία.

Ξανάπια. Πάλι και πάλι.

Έξω το σούρουπο έπεσε για καλά. Το πρόσωπο του πεθαμένου, που, ίσαμε πριν, το 'λουζε και το 'μέρευε το κρεμεζί φως του

δειλινού, πήρε να θαμπώνει.

Σηκώθηκε.

- Αυτά, καμαράντ. Σου 'πα το μυστικό μου, σ' άφησα και να σριγιανίσσεις κομματί. Ώρα να σε σκεπάσω.

Νωρίς το πρωί της άλλης μέρας η «Μερσεντές» μπήκε στο Λαγκαδά. Πορευόταν με πολύ μικρή ταχύτητα κι ο οδηγός της, ριγμένος μ' όλο του το κορμί πάνω στο βολάν, και το βλέμμα καρφωμένο μπροστά, μέσ' από το θολό «παρμπρίζ», πάσκιζε να βρει σημάδια να στηρίξει τις μνήμες του. Και - πράμα παράξενο - μ' όλο που πέρασαν από τότες ολάκερα δεκαπέντε χρόνια, δεν άργησε να βρει.

Να κείνο κει το δίπατο σπίτι, με τα βαριά σαρακοφαγωμένα παραθυρόφυλλα, ήταν απaráλλαχτο όπως και στα 1944. Κι όχι μονάχα για τη θωριά, παρά και για τη βουβαμάρα του, που θα σ' έκανε να το πιστέψεις στοιχειωμένο.

Πιο πάν' ο μύλος, με την πανύψηλη μάντρα ολοτρόγυρα κι αριστερά, στο βάθος, το σχολείο, με τις γέρικες ακακίες.

Να κ' η εκκλησία, κ' οι στρατώνες του γερμανικού μηχανοκίνητου Τάγματος και το γήπεδο με το μεγάλο αντιαεροπορικό προβολέα, και το πάρκο, με τις πανύψηλες λεύκες, που του άρεζε τόσο να τις ακούει, στις νυχτερινές περιπολίες, τότες, να κλαίνε, δαρμένες από τον καμπίσιο αγέρα, την ανθρώπινη μοίρα.

Όμως εκεί που τα σημάδια αβγάτισαν τις μνήμες του, ήταν η μικρή κεντρική πλατειούλα.

Όρκο θα 'παιρνε πως έβλεπε, τωραδάς, τον εαυτό του να πετιέται από την πόρτα κείνης εκεί της μακρόστενης οικοδομής, που στέγαζε τη Γερμανική Κομαντατούρα, να κατεβαίνει, τρία τρία, τα εξωτερικά σκαλιά της, και να ορμά σ' αντικρινό ισόγειο, που το 'χανε λέσχη οπλιτών.

Κ' εκεί στον πλάτανο, - ναι ακριβώς εκεί - εκεί ήταν που του φέμισαν τους δεκατρείς ΕΛΑΣΙΤΕΣ.

Τον θυμάται τον τόπο, σα να τον είχε ιδωμένο μόλις χτες. Κι ακόμα θυμάται, τωραδάς, κείνο τον κοκκινοτρίχη μελλοθάνατο καπετάνιο, που κοιτούσε ίσα ίσα αυτόν στο πρόσωπο, με σιχασιά, κι ας μην ήταν στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Θέ μου...! Δεκαπέντε χρόνια δεν μπόρεσαν ν' αλλάξουν το

πρόσωπο τούτης της μακρινής μικρής πολιτείας.

Φρενάρισε μπροστά στην Κομαντατούρα.

Θέλησε να δει, να θυμηθεί ακόμα, μα δεν πρόκανε. Στα παράθυρα της «Μερσεντές» κρεμάστηκαν κιόλας αρκετά ζευγάρια μάτια και τότε ξέταζαν στο πρόσωπο. Σκιάχτηκε και καμπούριασε μονομιάς.

Ένας του μίλησε:

- Είμαι δάσκαλος. Όπως βλέπετε, μιλώ τη γλώσσα σας. Έρχεστε από τη Γερμανία - δεν είν' έτσι;

Ξεμούδιασε:

- Μάλιστα, κύριε.

- Θα πρέπει να είστε ο οδηγός του αυτοκινήτου που θα μας φέρει, ακριβώς σήμερα, από τη Στουτγάρδη, έναν... έναν πεθαμένο.

- Ακριβώς, κύριε.

- Ξέρετε, σας περιμένουν στο σπίτι του. Είναι μαζεμένοι πολλοί γνωστοί και σας περιμένουν για την κηδεία. Θέλετε να σας οδηγήσω;

- Ευχαριστώ. Σας είμαι υποχρεωμένος. Ανεβείτε, παρακαλώ.

Βγήκαν από την ασφαλτοστρωμένη κεντρική αρτηρία.

Ο δρόμος που πήραν ήταν ίσιος, κατάσιος, σαν τεντωμένο σκοινί. Ο Βίλχελμ τον γνώρισε αμέσως.

Αυτός ο δρόμος οδηγούσε στα λουτρά. Μάλιστα, στα θερμά ιαματικά λουτρά της πολιτείας.

Εκειδά... λίγο πιο κάτω... ακόμα μερικά μέτρα... εδώ ναι... ακριβώς εδώ... νάτος ο ψηλός μαντρότοιχος του δεντρόκηπου που φιλοξενούσε την καμουφλαρισμένη γερμανική αντιαεροπορική πυροβολαρχία.

Ένα κορίτσι... Έν' άσκιαχτο κορίτσι μέσα στη θεοσκότεινη νύχτα... Και πίσωθ' του, στο φρεσκοσουβαντισμένο τοίχο, μεγάλα γράμματα, με κόκκινη λαδομπογιά:

ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ

- Μαρία...

- Γιατί σταματήσατε, κύριε;

- Ορίστε...;

- Θέλετε τίποτε;

«Όχι, δεν ήθελε... δεν ήθελε». Κι ούτε το κατάλαβε πώς σταμάτησε. Δεν το κατάλαβε. Μ' αν γινόταν, θα μπορούσε να μείνει σ' αυτή τη θέση, ασάλευτος, μιαν ολάκερη μέρα.

- Συγνώμη, κύριε. Ξεκινούμε αμέσως.

- Δεν είμαστε μακριά. Στον πρώτο δρόμο θα στρίψετε δεξιά. Εκεί στο περίπτερο - το βλέπετε;

«Εκεί...; Αυτός είναι ο δρόμος που έμενε! Ναι, ναι, αυτός είναι. Τον περπάτησε τόσες φορές τότε και τον θυμόταν καλά. Ας είναι βλογημέν' η σύμπτωση».

- Εδώ;

- Μάλιστα. Στρίψτε. Εντάξει. Θα σταματήσετε μερικά μέτρα μετά τον πλάτανο. Βλέπετε τον κόσμο στο βάθος; Ακριβώς εκεί.

«Εκεί...; Μα εκείδά μπροστά ήτανε το σπίτι της! Βέβαια ο δρόμος άλλαξε πολύ, πάρα πολύ. Δίπλα χτίστηκε κείν' η πανύψηλ' οικοδομή, όμως το μικρό ισόγειο σπιτάκι, με τις τριανταφυλλιές και τις πικροδάφνες, έμενε ίδιο κι απαράλλαχτο. Κι ο κόσμος...; Οι άνθρωποι που 'ναι συναγμένοι μπροστά του...! Κι αυτή η γυναίκα...! Αυτή η μαυροφορεμένη νέα γυναίκα που βγήκε μέσ' από το σπίτι και τρέχει καταπάνω στη «Μερσεντές», χτυπώντας με τις γροθιές το στήθος της...; Αυτή η γυναίκα...;».

- Σας παρακαλώ, κύριε, αυτή η γυναίκα...

- Είναι η μάνα του πεθαμένου.

- Η Μαρία...

- Σας άκουσα και πριν να λέτε αυτό τ' όνομα. Το διαβάσατε, ασφαλώς, στα έγγραφα που σας έδωκαν, - κάνω λάθος; Ναι, έτσι τήνε λένε. Μαρία. Δυστυχημένο πλάσμα, ξέρετε. Το παιδί το 'κανε μ' ένα Γερμανό στρατιώτη, στην κατοχή, κι αυτό στάθηκε το δράμα της, που την κορύφωσή του ζούμε σήμερα.

Εεεε... Ο πόλεμος είναι μεγάλο κακό, αγαπητέ μου κύριε, πολύ μεγάλο κακό, - θα συμφωνείτ' ελπίζω. Και τη φρίκη του δεν τήνε γεύεται, δυστυχώς, ο άνθρωπος μόνο στα πεδία των μαχών, παρά και χρόνια μετά, μέσ' από τις συνέπειές του. Κ' ίσως - ποιος ξέρει - ίσως τότε η γεύση του να 'ναι πολύ πιο πικρή, πολύ έντονη - δε νομίζετε κ' εσείς;

Όμως προσέξτε, παρακαλώ... Τρέχει απελπισμένη καταπάνω μας... Το νού σας μην την παρασύρετε... Μα τι κάνετε, λοιπόν; Δε

βλέπετε; Πατήστε φρένο... Πατήστε φρένο αμέσως...

Την άλλη μέρα οι πρωϊνοί επισκέπτες του Νεκροταφείου σταμάτησαν, απορροημένοι, μπρος στο νιόσκαφο τάφο, καθώς είδαν μπηγμένο στο χώμα του και γερά στερωμένο, ένα μαρμάρινο σταυρό, που 'χε χαραγμένο πάνω του τ' όνομα:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΕΡΤΙΤΣ

Ο μπαρμπα Σταμάτης, ο μαρμαράς, κατάθεσε στον Αστυνόμο, που τον κάλεσε, πως το σταυρό τού τον παράγγειλε, τη μέρα της ταφής, και τον μοσκοπλέρωσε κιόλας, ο Γερμανός οδηγός που 'φερε απ' όξω το κουφάρι του γιου της Μαρίας.

- Μου 'πε, λέει, πως ο μακαρίτης ο Βασίλης, θεός σχωρέστο το παλικάρι, ήτανε γιός του - έτσι μου 'πε.

Μουστερής, κυρ Αστυνόμε μου. Κι ο μουστερής, όλα κι όλα, έχει πάντα δίκιο. Ακόμα και σαν είν' ένα γερμανικό γουρούνι, από κείνα ντε που μας μαγάρισαν τον τόπο, στην κατοχή, που παραμιλά μεθυσμένους και δεν ξέρει τι λέει. Ψέματα, καπετάνιο;

Το παιδί της ανεμοζάλης

Το χιόνι, π' ολημερίς ξεχνούταν από τα θυμωμένα μεσούρανα, καταπάνω στη γης, σε χοντρές, αφράτες, παιγνιδιάρικες τούφες, αραίωσε, αγάλι π' αγάλι, κ' έκοψε για καλά, εκεί γύρω στα μεσάνυχτα.

Η μικρή κοιλάδα της «Παπαδιάς», με τις πανύψηλες, γυμνόκλαδες, ιτιές, κοιμόταν κουκουλωμένη στο κάτασπρο, χιονένιο πάπλωμά της, κ' ένα κοντόγιομο φεγγάρι, που σιργιανούσε στην πεντακάθαρη ουράνιαν άπλα, της έστελνε τα μάγια και τα κανίσκια του.

Χιόνι ολούθε. Παγωμένη ερημιά. Γαλήνη θανάτου.

Ξάφνου, πέρα κει στην άρχεψη της κοιλάδας, κατά το βοριά, πήρε να χαρακιάζει μια γραμμή, π' όλο κι αβγάτιζε καταμπρός, πάνω στο παρθένο χιόνι.

Η γριά Φρόσω, η μαμή της Μικρόβρουσης, έριξε ακόμα μερικά βήματα μέσα στο χιόνι, κι απέ απόμεινε ασάλευτη να ξανασάνει κομμάτι.

Στην πλάτη κουβάναιε την εγγονούλα της, τη Μαρίτσα, - εξάχρονο κοριτσάκι - κουκουλωμένη σε ζεστή μάλλινη φλοκάτα.

- Παλιόκαιρος, μουρμούρισε η γριά, αφού πήρε ψίχα κουράγιο. Το χιόνι πάγωσε κιόλας και δυσκολεύει. Η αλήθεια, δεν έπρεπε να βγούμε, νυχτιάτικα, παιδί μου. Το σωστό θα 'ταν να καρτερέσουμε την αυγή, τον ήλιο. Όμως εσύ μ' έσκιαξες με τα καμώματά σου, μου πήρες το νου. Είναι κι ο πυρετός. Τον φοβήθηκα. Αν ήταν να 'σκουζες, όπως από ξαρχής, θ' αποκοτούσ' ακόμα και μπορεί να μας εύρισκε το χάραμα. Όμως με τον πυρετό και το βύθο αλλάζει.

Και πάλι τώρα; Μακάρι να 'ξερα τι μου κάνεις πάνω κει. Σάματι έχω μάτια στην πλάτη να διώ;

Τέλος μη νοιάζεσαι. Το πολύ πάει κι απόμεινε το λίγο. Το κεφαλοχώρι ετογιά, - μπροστά μας. Ακόμα καμπόσες οργιές και

σώνει. Θα σε διεί ο γιατρός. Θα σου ρίξει καμιάν ενέσα και θα γιάνεις, μονώρας. Ξέρω τι σου κρένω. Ο γιατρός μας είναι θαυματουργός. Ένας αυτός κ' ένας ο Άη Παντελέημος. Χρυσοχέρης! Τ' ακούς αυτό - χρυσοχέρης και θαυματουργός, ναΐσκε.

Αιντε πάμε. Με τ' όνομα του Χριστού και της Παναγιάς - Αμήν.

Σταυροκοπήθηκε η γριά, έβαλε τα δυνατά της και κίνησε πάλι. Στην πλάτη όλο κι αβγάτιζε το βάρος του παιδιού κ' η χιονένια γυαλάδα της έφερενε δάκρυα στα μάτια και τη θάμπωνε. Όμως εκείνη αντρείευόταν κάθε φορά, τραβούσε τα παραχωμένα πόδια της και τα 'ριχνε μπροστά, σε φαρδιές δρασκελιές, π' όλο και ξεμετρούσαν την απόσταση.

- Φτάσαμε, Μαρίτσα, φτάνουμε. Μη νοιάζεσ' εσύ, καλό μου. Εδώ είμ' εγώ και θα διείς. Σαν πόσες φορές λες να πορπάτηξα τούτη τη στράτα - ε; Αμέτρητες.

Κι όχι έτσι, παρά ζαλωμένη σακιά. Πότε αλεύρι, πότε μπληγούρι, πότε ταϊνι για τα ζωντανά. Μάλιστα έτσι. Όχι τώρα που ζαλώθηκα εσένα, ένα τίποτα, το πούπουλο.

Χάιδεψε με την ανάστροφη της απαλάμης τη φλοκάτα πίσω η γριά, σα να χάιδευε το κορμάκι του παιδιού.

- Σύχασες κομματάκι, πουλί μου - έτσι; Δε σ' αγρικώ να ρυάξεσαι κι αυτό 'ναι καλό. Μακάρι. Μακάρι ν' αποκοιμηθείς και να σε ξυπνήσει ο γιατρός στο κεφαλοχώρι.

Άι και να γύριζαν όλα στο καλό, Θέ μου. Και να την έβλεπα, λέει, μπροστά μου τούτη τη χαμουτζού. Αν δεν της μαδούσα, τρίχα τρίχα, τα μαλλιά, να μη με νομάτιζαν Φρώσα.

Μωρέ καλά το λέει ο λόγος. Ξενομερίτης δικός δε γίνεται. Χρόνια και χρόνια κράτησε το χωριό το μυστικό. Έτσι ο δάσκαλος, έτσι κι ο παπα Γιώργης. Ορμήνευαν πως την αλήθεια δεν έπρεπε να τη μάθεις απ' αλλού πάρεξ από μένα, όντας θα σήμαινε η ώρα. Και τώρα τούτ' η ανεπρόκοπη, η κουτσομπόλα. Χαρτί και καλαμάρι στη θυγατέρα της. Και κείνο, το φαρμακόγλωσσο, η ζαροπροβιά, το και το σ' εσένα, πρώτη μέρα που πάτησες στο σχολειό. Κατά μάνα κατά κύρη. Φίδι, μωρέ. Φίδι, τρικέφαλο.

Όμως κ' εσύ; Γιατί, καλό μου, ε, γιατί; Γιατί δεν έτρεξες στη γιαγιά σου, να τυλιχτείς στο λαιμό της, να τη ρωτήξεις; Θα

σ' έπαιρνε στην αγκαλιά της εκείνη, θα σου τραγουδούσε πρώτα, θα σε κανάκευε, κι απέ, αγάλι π' αγάλι, θα 'πιανε το παραμύθι και θα σου διηγιόταν για τη μανούλα σου και για τον κοσμοχαλαστή Κύκλωπα, που διάλεξε για στεφανωτή του, τη λιόκαλη Νεράιδα του κόσμου. Γιατί, καρδούλα μου; Γιατί;

Το φεγγάρι σιργιανούσε τη γης, κρύο κι αδιάφορο.

Το χιόνι έσφιξε για καλά, έτσι που τριζοβόλαγε κάτ' από τις πατούσες της γριάς. Τέτοιες νύχτες παγώνει ως και τ' αγριογούρουνο στην κούρνια του.

Κείνη προχωρούσε, διπλωμένη στα δυο κι αγκομαχώντας. Η ανάσα που κινούσε από τα πυρωμένα σωθικά της, κρουστάλλιαζε μονομιάς, πάνω στο σάλι που τύλιγε το πηγούνι της. Όμως ο νους της δούλευε και τώρα ξεστράτισε προς τα παλιά και πιλαλούσε, καβάλα στις θύμισες, να ματώσει την ψυχή. Η φωνή της ξανακούστηκε, ραγισμένη, σαν ηχώ ξέμακρη.

- Ήταν έμορφ' η σχωρεμέν' η μάνα σου, καλό μου. Πολύ έμορφη. Ψηλόλιγνη και διωματάρα. Λυγερή, σα βέργα κρυνιάς, που τήνε χαϊδεύει, στο κατάραχο, παιγνιδιάρης μπάτης. Τα μάτια της, μεγάλα μεγάλα και γελαζόμενα, είχαν το χρώμα του μενεξέ, κ' εντός τους παιγνίδιζαν το φως της άνοιξης κ' οι δροσοσταλίδες μαγιατίκις ανγούλας. Ανθισμένα κλωναράκια κερασιάς τα καμαρόφρυδά της και μεταξωτό κρεμεζί βελούδο τα μάγουλα. Κι όσο για τα χείλια, γούρμος καρπός, γιομάτος χυμούς και μόσκο, που τότε ρέγουνταν τα παλικαρόπουλα και τότε μάτιαζαν τις σκόλες στο χορό. Νεράιδα! Νεράιδα και ξωθιά των παραμυθιώνε, που έτσι και τήνε σταύρωνες στη στράτα έχανες τη μιλιά σου. Τέτοια!

Και καμαρώναμε κρυφά με τον κύρη της. Κι ακαρτερούσαμε ν' ανθίσει πλιότερο και να χυμώσει τούτο το μοσκολούλουδο, για να προσκαλέσουμε τον τρυγητή τον άγουρο.

Όμως άλλα λογαριάζαμε κι άλλα μας ήρθαν.

Οι κακοί αποφάσισαν τον πόλεμο. Κι ο κοσμοχαλαστής ροβόλησε στη χώρα μας να ρημάξει ανθρώπους και βιός. Και μια νύχτα του αλωνάρη - στα 1943 - οι Γερμανοί πάτησαν το χωριό μας.

Αίμα και δάκρυ. Σκότωσαν δέκα κι άρπαξαν πολλούς. Ανάμεσά τους και κείνη.

Ροβόλησα πίσωθέ τους στη χώρα. Έδειρα στρατές, χτύπησα πόρτες, ανεβοκατέβηκα σκαλιά, γονάτισα και παρακάλεσα. Κα- νείς δεν ήξερε να μου πει. Χάθηκε.

Κ' ύστερα, κάποιο πουρνό... Την είδα να 'ρχεται από το μονο- πάτι. Μα τώρα δεν ήταν η Νεράιδα του παραμυθιού... το μοσχάτο κρινολούλουδο. Ήταν μια μαραμένη βιγόνια κ' έσερνε στα σω- θικά της ένα παιδί. Ένα παιδί που το σπείραν, κείνη τη νύχτα, στη μήτρα της, οι καλικάντζαροι, τα καταραμένα τελώνια. Ένα παιδί δίχως γονιό, που κιόλας το 'θρεψε οχτώ μήνες στα σωθικά της.

Την έβγαλαν από το στρατόπεδο κ' ήρθε να με φιλήσει. Να με φιλήσει κι απέ να πορευτεί, λέει, στο ποτάμι, να ξαπλώσει στα θολά νερά του, ν' αποκοιμηθεί.

Βάλθηκα να την μποδίσω, να τη σώσω. Την κλείδωσα στο κα- τώγι και τις νύχτες ξημερωνόμουν στο πλάι της, να της χαϊδεύω τα χεράκια, να της χτενίζω τα μαλλιά και να τη νανουρίζω.

Κοιμάται το πουλάκι μου

Κοιμάται το γιαβρί μου...

Και το πουρνό μας έβρισκε και τις δυο ξάγρυπνες, με τα μάτια να καίνε και τις καρδιές να στάζουν αίμα.

Και διάβαιναν οι μέρες. Και τις μετρούσα εγώ με τρόμο, γιατί το 'ξερα καλά τι μου μέλλεται. Κ' έγινε καταπώς φοβόμουν. Ένα μαγιάτικο καταμεσήμερο, που τα ζουμπούλια κ' οι τριανταφυλ- λίες μύρωναν τον αγέρα στην αυλή μας, γέννησε, ήσυχα ήσυχα στα χέρια μου, σα να 'χε τον Άγιο να της παραστέκεται. Και το ίδιο βράδυ, μου ξέφυγε, ροβόλησε κατά το ποτάμι, ξάπλωσε στα θολά νερά του κι απόστασε το κουρασμένο κορμάκι της.

Κι απομείναμ' εσύ κ' εγώ. Εσύ κ' εγώ, έρημες και μονάχες.

Ο γιατρός άνοιξε την πόρτα, που του τη χτυπούσαν μέσα στ' άγρια μεσάνυχτα, κι απόμεινε σύξυλος.

- Κυρά Φρώσα...!

- Σου 'φερα το παιδί, γιατρέ. Δε γινόταν να περιμένα το πουρνό. Είναι άρρωστο. Μου τ' αρρώστησαν οι άκριτοι κ' οι κακοί. Του ρίξαν καταπρόσωπο το μυστικό της μάνας του κ' η αλήθεια

το βάρεσε σαν αστροπελέκι. Μη με τηράς έτσι, γιατρέ, δεν είμαι στοιχειό, άνθρωπος είμαι. Σήκω τα ξερά σου να με ξεζαλώσεις και κοινομεσιάστηκα. Είναι βαριά το καλό μου, γιατρέ, το νιώθω. Όμως εσύ θα το γιάνεις. Θα του ριξεις καμιάν ενέσα, θα το τρίψεις με καμφορά και θα συνεφέρει - δεν είν' έτσι;

Γιατρέ μου, στα χέρια σου το 'μπιστεύομαι. Φιλώ τα χέρια σου, γιατρέ. Το ξέρω πως δε θα τ' αφήσεις του Χάρου. Εσύ 'σαι θαυματουργός, γιατρέ. Εσύ 'σαι θαυματουργός κ' εγώ 'μαι μόνη. Μόνη κ' έρημη.

Παρακαλούσε και ξαναπαρακαλούσε η γριά, γονατιστή στα πόδια του γιατρού.

Μα κείνος το κατάλαβ' ευθύς, πως δεν μπορούσε να κάνει τίποτα για τ' άπλερο πουλάκι που η μοίρα του 'γραψε να γεννηθεί από την ανεμοζάλη και να ρημαχτεί από τ' αστροπελέκι της ακρισιάς των ανθρώπων.

Κ' η γριά, σα διάβασε τα μάτια του, έπαψε μονομάς να κλαίει, σήκωσε στην αγκαλιά τ' άψυχο κορμί του παιδιού, το τύλιξε καλά με τη φλοκάτα και δρασκελίσε το κατώφλι, αμίλητη.

Ακόμα λίγο και πορευόταν, στητή κι αδάκρυτη, πάνω στο παγωμένο χιόνι, κατά το βοριά, όμοια μ' άνθρωπο που κρατά στα χέρια τη ματωμένη καρδιά του γυρεύοντας σε ποιον να τήνε προσφέρει.

Ο κλέφτης

Στη μεγάλη σιδερένια καγκελόπορτα του νεκροταφείου η πινακίδα ειδοποιούσε:
«Απαγορεύεται η είσοδος μετά την δύσιν του ηλίου».

Μ' όλο τούτο, ο ψηλός, ηλικιωμένος, κύριος με τη σκούρη καλοκαιρινή αμφίεση και το μπουκέτο στο χέρι, που κατέβηκε από μian «απαστράπτουσα» μερσεντές 220, ζύγωσε και χτύπησε δυνατά.

Ο φύλακας έβγαλε το κεφάλι από την πόρτα του φυλάκιου.

- Α, εσείς, κύριε Σαμαρά; Αμέσως.

Πήρε τα κλειδιά, μάλλον βιαστικά, ξεκλείδωσε και μισάνοιξε την ασήκωτη πόρτα.

- Καλησπέρα.

- Καλησπέρα. Δε σας περίμεν' απόψε.

- Ναι... ήρθα... Πώς είστε;

- Καλά. Δηλαδή... τι καλά. Οι ρευματισμοί στα πόδια...

- Βιάζομαι.

- Ορίστε;... Μάλιστα. Άμετε στο καλό. Θα σας περιμένω.

Προχώρησε στην κεντρική λεωφόρο του νεκροταφείου.

Η βαθιά σκιά των θεόρατων κυπαρισσιών τον τύλιξε ολούθε και του 'φερε σύγκρουση στην πλάτη και τα γυμνά μπράτσα.

Γαλήνη! Ακόμα κ' οι δεκαοχτούρες λούφαξαν στ' άδυστα της φυλλωσιάς, για να προστατευθούν από την αυγουσιτιάτικη άπνοια.

Γαλήνη...! Θυμήθηκε: «Ένθα ουκ έστι λύπη ή στεναγμός...»
Πρόσθεσε: «Μονάχα τρόμος».

Έστριψε δεξιά, ανέβηκε δυο σκαλοπάτια και... καρφώθηκε στον τόπο. Του φάνηκε πως πάνω στην πλάκα του τάφου της γυναίκας του καθόταν ένας άντρας. Δηλαδή όχι του φάνηκε... - καθόταν.

Προχώρησε. Ο άλλος άκουσε μα δεν κουνήθηκε.

- Καλησπέρα.

- Καλησπέρα.

- Με συγχωρείτε, αλλά...
- Σας εμποδίζω;
- Όχι αυτό...
- Ποιος είμαι - ναι;
- Μάλιστα. Δηλαδή...
- Είμαι... Ω, ναι θα το μάθετε. Θα το μάθετε εξάπαντος - θα σας το πω. Μα πρώτα τακτοποιήστε, παρακαλώ, τα λουλούδια στα βάζα. Θέλετε να σας βοηθήσω;
- Ευχαριστώ.
- Φρεσκοτάτα! Κι ακριβά, - ναι;
- Δηλαδή... μάλιστα. Θέλω να πω...
- Έρχεστε συχνά. Αυτό φαίνεται από την κατάσταση των λουλουδιών που πετάτε. Δεν πρόφτασαν να μαραθούν, μ' όλη τη ζέστη. Προσέξτε τα. Είναι ακόμα υπέροχα! Ζωντανά!
- Ναι, είναι.
- Παράξενο...! Αλήθεια θέλετε να με πιστέψετε; Από μικρό παιδί πονούσα τα λουλούδια που τα βγάζουν από το βάζο για να τ' αντικαταστήσουν με φρέσκα. Ψυχές που τις στραγγαλίζουν - έτσι έλεγα. Αστείο! Κάθε μέρα λουπόν;
- Ορίστε;... Ναι, ναι, ακριβώς. Σήμερα' άργησα. Όμως τα 'χω καλά με το φύλακα και... Καταλαβαίνετε.
- Εννοείτε μετά τη δύση του ηλίου;
- Ακριβώς.
- Εγώ έρχομαι πάντα μετά τη δύση.
- Έτσι; Ωστε ο φύλακας...
- Όχι. Όχι ο φύλακας. Πηδώ τη μάντρα.
- Κατάλαβα.
- Δεν καταλάβατε. Βάζω και στοίχημα. Δηλαδή ξέρω, εσείς βάλατε με το νου τα λουλούδια, - δεν είν' έτσι;
- Δεν το κρύβω. Λένε πως...
- Αυτό είναι. Τι σας είπα; Όμως δε θα 'πρεπε να σας διαφύγει πως δεν έλειψε ποτέ ούτ' ένα γαριφαλάκι από τα βάζα σας. Έλειψε;
- Ορίστε; Η αλήθεια... Ναι, όχι... όχι ποτέ από τα δικά μου.
- Είδατε; Δεν πρέπει να βιάζεστε. Καπνίζετε;
- Όχι. Δηλαδή το 'κοψα.

- Φοβάστε τον καρκίνο - ναι;
- Δεν είναι αυτό.
- Λοιπόν, που λέτε, εγώ είμαι... Ούτε πίνετε - ψέματα;
- Πώς; Ναι, δεν πίνω. Που και που κανένα ποτήρι μπύρα. Τόσο.
- Κι όμως το μεθύσι είναι όνειρο. Μάλιστα. Γιατί αποδιώχνετε τα όνειρα;
- Το μεθύσι είναι κακή συνήθεια. Ακριβώς αυτό.
- Έτσι; Τελειώσατε με τα λουλούδια;
- Τελείωσα. Θα σηκωθείτε;
- Σας ενοχλώ;
- Δεν το κρύβω. Πάνω στην ταφόπλακα! Αν τουλάχιστον καθόσασταν εδωδά, στο πεζούλι. Εσείς...
- Παρακαλώ μη συνεχίσετε. Είμαι κιόλας ορθός - δεν είμαι;
- Ευχαριστώ.
- Τα γραφαλάκια σας είναι θαύμα - το ξαναλέω. Σαν ψεύτικα! - Προσέξατε το «ψεύτικα»; Θα πει πως η τέχνη ξεπέρασε τη φύση. Την αγαπούσατε;
- Ορίστε; Ω ναι. Τη λάτρευα.
- Τη λατρεύατε...! Να με συγχωρείτε, αλλά η ηλικία δεν εμπόδιζε; Θα μπορούσε να ήταν κόρη σας. Και πάλι συγνώμη.
- Όχι, δεν εμπόδιζε, αγαπητέ μου. Η καρδιά δεν έχει ηλικία. Δεν είναι λόγος αυτό, είναι αλήθεια.
- Έτσι;... Κ' εκείνη;
- Μπαρδόν;
- Εκείνη σας αγαπούσε;
- Εκείνη... Έτσι έλεγε.
- Ήταν νέα. Γεμάτη αγάπη για τη ζωή και την ομορφιά. Θέλω να πω, εσείς... Καταλαβαίνετε.
- Είστε απολύτως σαφής, κύριε.
- Είμαι... - συγχωρήστε με που ξεχάστηκα, δεν το 'θελα, είμαι ο... πρώην σύζυγος.
- Δε χρειαζόταν η διευκρίνιση. Από την πρώτη στιγμή το κατάλαβα. Λέτε να καθόμουν να σας κουβέντιαζα τόσην ώρα, αν δε το υποψιαζόμουν; Θα σας έστελνα στο διάβολο.
- Υπήρξατε η υπόσχεση. Εγώ ήμουν η χαμοζωή. Ένας τέως φοιτητής, τέως στρατιώτης, που θα γύριζε από το μέτωπο, με το

κεφάλι γεμάτο απορίες και τις τσέπες άδειες. Ήταν φυσικό να φύγει. Τη συγχώρεσα. Όχι όμως κ' εσάς.

- Έτσι;

- Έρχομαι τα βράδια. Πηδώ τη μάντρα. Δεν της έφερα ποτέ λουλούδια. Δηλαδή μια φορά έκλεψα μια γλάστρα με ροζ ζουμπούλια, όμως ήμουν μεθυσμένος και την ξέχασα στο κάθισμα του λεωφορείου. Ξέρετε, δεν μπορώ να ξεπερισσέσω τίποτε από το κρασί. Παλιοζωή.

Γιατί με κοιτάτε μ' αυτό τον τρόπο;

- Σας κοιτώ;

- Με περιφρονείτε - ναι;

- Όχι.

- Δυο μέρες πριν της συμβεί το ατύχημα με τ' αυτοκίνητο, ήρθε σ' εμένα. Με συγχωρείτε που σας το λέω. Τώρα πια... Ασφαλώς δε θα μπορούσατε να το φανταστείτε.

- Το ήξερα.

- Την παρακολουθήσατε;

- Όχι.

- Βάλατε άλλους;

- Όχι. Ήσασταν τα νιάτα, η ζωή. Εγώ ήμουν το τέλος. Ήταν φυσικό να ξαναγυρίσει.

- Έτσι;

- Μου δίνει' ένα τσιγάρο;

- Ορίστε...; Πολύ ευχαρίστως. Έχω και ουίσκι. Το σέρνω πάντα μαζί μου. Είναι φτηνό, μα κάνει τη δουλειά του. Θέλετε;

- Ευχαριστώ.

- Ωωωω...! Πίνετε πολύ! Ήπιατε σχεδόν το μισό του μπουκαλιού! Είναι ουίσκι. Κι αυτό που κάνετε είν' επικίνδυνο, - παρεχτός κι αν πίνετε... θέλω να πω γενικά.

- Δεν πίνω.

- Τότε θα πρέπει να πονάτε πολύ. Πονάτε;

- Δεν το κρύβω.

- Χμ... Γελώ, ναι; Λοιπόν δε θα σας ζητήσω συγγνώμη. Δε χρειάζεται από έναν κλέφτη.

- Πρόσεξε.

- Αλήθεια, θέλετε να σας πω το παραμύθι μου; Το παραμύθι

του στρατιώτη που γύρισε από το μέτωπο...

- Δε θέλω.

- ...που γύρισε από το μέτωπο και δε βρήκε τις τριανταφυλλίες που φύτεψε στην αυλή του...

- Δε θέλω.

- ...γιατί του τις ρήμαξε...

- Δε θέλωωωω...

- ...του τις ρήμαξε ο...

- Δε θέλω... Δε θέλωωωω...

- Καλά καλά, δε θα σας το πω. Ησυχάστε. Μονάχα, - κι αυτό το σκέφτηκα τωραδάς - θα παρακαλούσα να μου επιτρέπατε να θυμηθώ μια λεπτομέρεια στον επίλογο. Μια τοσηδά μικρούλα λεπτομέρεια. Εκεί που... Α, όχι, όχι. Δεν πρέπει. Μπορεί να μου ξαναπείτε πως πονάτε κι αυτό θα 'ταν πολύ αστείο. Πολύ - πολύ αστείο. Και μπορεί κ' εγώ να ξαναγελάσω - ψέματα; Μπορεί να ξαναγελάσω κι αυτό θα 'ταν πολύ κουραστικό. Πολύ - πολύ κουραστικό.

- Ζαλιζομαι.

- Ζαλιζεστε; Αυτό μπορεί να προέρχεται από πείνα. Μάλιστα. Μπορεί κι από υπερβολική πνευματική κούραση, - από μελέτη. Ακριβώς. Βέβαια τίποτα δεν αποκλείει να προέρχεται κι από καρδιά, από ανεπάρκεια της μητροειδούς και λοιπά. Τέλος στην περιπτωσή σας, θα 'ναι μάλλον από το ούισκι. Το ήπιατε όλο; Αφήσατε τίποτα για μένα; Σας ευχαριστώ που με σκεφθήκατε. Ουμ...! Μπάλασαμο, έτσι; Λοιπόν το ξαναλέω πως θα 'ταν τολμηρό να πίνατε κι άλλο. Πολύ πολύ τολμηρό. Πάντως σ' αυτές τις περιπτώσεις, και θέλω να διατηρώ τη μικρούλα ελπίδα πως θα σας βρω σύμφωνο μαζί μου, σ' αυτές τις περιπτώσεις ο άνθρωπος είτε κλαίει, είτε γελά. Έτσι; Εγώ κάνω το δεύτερο - το πρώτο το ξέμαθα. Εσείς;

Αυτό που είδε ο φύλακας του νεκροταφείου, στην πρώτη νυχτερινή γύρα του, δε θα το ξεχάσει, λέει, σ' όλη του τη ζωή.

Τον κύριο Σαμαρά, τον αξιοπρεπέστατο, το λιγομίλητο, τον πάντα θλιμμένο μεγαλοβιομήχανο κύριο Σαμαρά, να κάθεται μ' έναν άλλο, νεότερο, κουρελή κύριο, πάνω στην πλάκα του τάφου της γυναίκας του και να τραγουδά ρεμπέτικα τραγούδια.

Απολογία (στον αναγνώστη)

Αν σου 'λαχε να μάθεις να συλλαβίζεις
πάνω στ' Αλφαβητάριο της Σπανιόλικης τραγωδίας,
να ματώσεις τις παρθενικές ανθρώπινες εμπειρίες σου,
πάνω στις αιχμές της πραγματικότητας των Νταχάου
και των Άουσβιτς,
να πυρπολήσεις τ' άδολα νεανικά σου όνειρα,
στην κολασμένη πυρά της Χιροσίμα,
ν' «απωλέσεις» τα ίχνη της πεισματωμένης ουμανίστικης πορείας σου,
στο τέλμα της Βιετναμέζικης γενοκτονίας,
τότες ένα στέκεται για σένα το πρόπο.
Ν' απλώσεις, μέσ' από το έργο σου, το χέρι,
σ' αυτούς που μάχονται, δίχως ανάσα,
να προγκήξουν από την πόρτα της «κατοικίας» του ανθρώπου,
τον κοσμογαλαστή «ΚΥΚΛΩΠΑ».
Τ' άλλα, θα τα καρπίσ' η μήτρα....
«της πανανθρώπινης φιλιάς»

Στέφανος Τηλικίδης

Ποιητής, θεατρικός συγγραφέας και πεζογράφος.

Γεννήθηκε το 1923 στο Κρεπασνόι του Καυκάσου και πέθανε το 1995 στη Θεσσαλονίκη.

Σε ηλικία 6 ετών εγκαταστάθηκε μαζί με την οικογένειά του στο χωριό Τέρπυλο του νομού Κιλκίς, όπου έζησε τα παιδικά του χρόνια. Σπούδασε Νομικά στο

Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Ανήκε στη γενιά της Αντίστασης.

Στα Γράμματα εμφανίστηκε το 1953 με την ποιητική συλλογή "Δημοτικά Μοτίβα", εντυπωσιάζοντας κοινό και κριτικούς για τον μεστό, γεμάτο ανθρωπιά και λυρισμό στίχο του.

Γνωστός περισσότερο για το ποιητικό του έργο, ασχολήθηκε και με τα άλλα είδη του λόγου. Βραβεύτηκε σε λογοτεχνικούς και θεατρικούς διαγωνισμούς. Το 1983 πήρε το βραβείο "Ειρήνης και Φιλίας Αμπντί Ιπεκτσι" για ποιήματά του.

Έζησε στη Θεσσαλονίκη, σεμνά και αθόρυβα, μέχρι το θάνατό του.

Ουμανιστής, αντιπολεμικός συγγραφέας, έθεσε την τέχνη του στην υπηρεσία του ανθρώπου. Στρατευμένος από νωρίς στις φάλαγγες της Ειρήνης, δεν έπαψε, μέσ' απ' το έργο του, να μάχεται τον πόλεμο, να θρηνεί για τον άδικο χαμό των άφταιγων παιδιών, να υπενθυμίζει στους ανθρώπους το χρέος τους στην Ειρήνη. Ο λόγος του, πάντα επίκαιρος, αποτελεί κραυγή αγωνίας του σύγχρονου ανθρώπου για τη μοίρα της Πατρίδας-Γης, για το μέλλον της ανθρωπότητας. Η λογοτεχνική κριτική χαρακτήρισε το έργο του "έργο ζωής" και του απένειμε τον τίτλο του "ποιητή της Ειρήνης".

Έφυγε αφήνοντας πίσω του άφθονο ανέκδοτο υλικό.